

GELENEKSEL VE MODERN TOPLUMDA KADIN BEDENİ VE CİNSELLİĞİ

Body And Sexuality Of Women In Traditional And Modern Society

Rıfat BİLGİN¹

ÖZET

Bu çalışma, kadın bedeninin ve cinselliğinin geleneksel ve modern toplumdaki tezahürlerine odaklanmaktadır. Makalede, toplumların modernliğe evrilmesi ile birlikte kadın, beden ve cinselliği üzerindeki tahakkümün tümüyle yok olmadığı, dahası modern tüketim toplumunda kadın üzerinde yeni tahakkümlerin kurulduğu tezi ileri sürülmektedir. Geleneksel toplumlarda özellikle ataerkil yapı ve “*namus*” etrafında ikincil kılınan kadın kimliğinin, modern toplumda kapitalist tüketimci piyasanın ideolojik buyrukları çerçevesinde hedonistik ve imajsal göstergeler üzerinden yeniden sorunsallaştırıldığı belirtilmektedir. Bu çerçevede, modern bilinç ve kültürün gelişmesiyle birlikte kadının görünürlük, inisiyatif alma ve özgürlük konumunda kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen, kapitalist tüketim toplumunda kadın bedenini veya cinselliğinin sunulma biçiminin ironik bir biçimde kadını “*değersizleştirme*” yönünde ilerlediği, “*cinsel objeye*” indirgenerek “*kadını tüketme*” şeklinde gerçekleştiği ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tüketim Kültürü, Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik, Beden Sosyolojisi, Modernlik, Geleneksel Toplum.

ABSTRACT

This study focuses on the female body and sexuality manifestations in traditional and modern society. In this article, it is asserted that domination over women's bodies and sexuality did not disappear completely even though society evolves to modern society; moreover new dominations have been established in the modern consumption society. It is indicated that woman identity which is evaluated as subordinate especially in terms of male-dominated structures and “*honor*” in traditional society, is problematized through the indicators of hedonistic and impressionistic features in the framework of ideological mandate of capitalist consumer market in modern society. In this context, despite the progress in terms of visibility, taking initiative and freedom status of women along with the development of modern consciousness and culture in capitalist consumption society; the way that woman body or sexuality is presented has ironically evolved in a direction of “*derogating*” the woman and resulted in “*consumption of women*” by degrading “*sexual object*”.

Keywords: Consumption Culture, Gender, Sexuality, Body Sociology, Modernity, Traditional Society.

1. GİRİŞ

"Kadınların zihinlerini geliştirerek güçlendirirseniz, kör itaatin de sonu gelecektir; ama iktidar her zaman kör itaat aradığından tiranlarla hazırlar kadınları karanlıkta bırakmaya çalışırken doğru şeyi yapmaktadırlar. Ne de olsa tiranlar köleler ister, hazırlarsa oyuncaklar." (Wollstonecraft, 2007:38).

Bedenin araştırma nesnesi olarak gündeme gelmesi ve beden sosyolojisi gibi bir alanın yaygınlaşmasına özellikle 1980'li yıllardan itibaren tanık olunmaktadır. Uygarlık sürecinin terbiye edilen bedenler vasıtasıyla bireyler üzerinden süregeldiği ve dolayısıyla da gündelik yaşam pratiklerinin, sıradanmış gibi gözükken her eyleminin ideolojik bir yapılanmaya dayandığı söylenebilir. Bu nedenle toplum içinde bedene ilişkin müdahaleler kültürel, politik ve ekonomik gibi çok boyutludur. Burada beden büyük bir endüstri ve gelir kaynağının merkezine yerleştirilerek; sınırları belirlenir, denetim altına alınır, itaatin ya da isyanın sembolü olarak karşımıza çıkartılır. Bu sembollerin üzerinde taşındığı bir alan olarak karşımıza çıkan beden, iktidarların da kendilerini ifade ettikleri, üzerinde somutlaştıkları bir mekân olarak ele alınabilir

¹Yrd.Doç. Dr. Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ELAZIĞ
Mail: rifatbilgin@firat.edu.tr, rifatbilgin@gmail.com.

(Demez, 2009: 9-10). Sosyolojinin buradaki yaklaşımı kuşkusuz tıp gibi yalnızca anatomi ve fizyolojiye değil, bedenın toplum içindeki sosyal eylemleri gerçekleştirme ve anlamlandırma kapasitesine ilişkindir. Beden sosyolojisi bedeninin çeşitliliğini (genç, yaşlı, hasta, engelli, bir etnik gruba aidiyet ya da bir ten rengine sahip, dişi ya da erkek vd), aidiyetini (tarihsel, kültürel, ulusal, sınıfsal vd.) ve mahkûmiyetini (hazza, acıya, ölüme, şiddete vd.) ele alan bir disiplindir. Dolayısıyla da beden konusu felsefe, psikoloji, antropolojinin yanı sıra çeşitli bilimsel disiplinlerden beslenen bir alanı oluşturmaktadır (User, 2010:134). Aslında bütün dinler, ideolojik oluşumlar ve siyasal düzenler nihai tahlilde bedenleri kontrol etme hedefindedirler. Mesela bütün dinler nihai hedef olarak –belirli bedensel pratikler aracılığıyla- bedenleri disipline etme amacını gütmektedirler. Aynı şekilde dinler gibi ruhani ve uhrevi kaygısı olmayan siyasal sistemlerin amacı da bedenler üzerinde sultayı ele geçirmektir. Bu açıdan bakıldığında bedenın ne kadarının biyolojik, ne kadarının da toplumsal olarak belirlendiği konusu güdeme gelmektedir (Şişman, 2013:46).

Bourdieu'ya göre toplumsal gerçeklikten kaynaklanan esaslar kendilerini bedenlerde yatkınlıklar şeklinde var ederek toplumsal düzen gerçekliğine katkıda bulunurlar. Bunun en somut örneği kendisini evlilik stratejilerinde ve cinsel işbölümünde göstermektedir. Bu sebeple de Bourdieu kültürün sadece hazır ambalajlı, kendi kendini yenileyebilen, tarihsel dilsel formlarda ifade edildiği düşüncesinde değildir. Daha geniş hatlarıyla bireylerin sahnelediği stratejilerden, kültür ve toplum kurumları yaratan, sürdüren “*üretici ilke*” (Nye, 2015:378) ile bağlantılandırarak ifade edilmektedir. Nihayetinde toplumsal yaşamda kadın ve erkeklerden beklenenler –konuşma, duruş, kıyafet açısından- farklılaşmaktadır. Kadınların haysiyeti (honour/honnéteté) onların namusu, tevazusu, iffeti ve nezaketidir. Aynı durum erkekler için adil, içten, lütufkâr ve terbiyeli olma davranışlarıyla ilgilidir (Nye, 2015:384). Bu sebeple de toplumda bedenselleşme ve bedenın algılanmasının toplumsal alışkanlıkların (habitusun) içselleştirilmesiyle oluşturduğu tepkiler neticesinde geliştirdiği beceriler olduğunu söyleyebiliriz. Burada bireyin toplumsal yapılar aracılığıyla bedenine nasıl şekil verdiğine baktığımızda, bireylerin toplumsal koşullara uyum sağlamada önceki ve mevcut öğrenmelerin derin izlerine kolaylıkla rastlayabilmekteyiz.

Biraz önce bahse konu edilen düşüncelere ilaveten, bireyin benlik algısının, kişiliğinin ve kimliğinin en önemli parçasını beden oluşturmaktadır. İnsanlar dış görünüşleriyle başkaları üzerinde etki bırakırlar ve dolayısıyla bu durum bedenın kullanım biçimiyle bağlantılı bir durumdur. Çünkü kişi, başkalarının çoğunlukla bedensel özelliklerine göre kendisini tanımladığını bilir. Bunun yanı sıra kişinin kendi zihninde de bir beden imgesi, imajı vardır ve bundan hoşnut olup olmaması, kendilik değerini etkilemektedir (User, 2010:134). İnsanoğlu nasıl fiziksel yaşamını bedensel eylemleri vasıtasıyla gerçekleştiriyorsa, zihinsel ve psikolojik yaşamını da bedeni algısı aracılığıyla gerçekleştirmektedir. İnsanın sağlık ve hastalık, engellilik durumu beden üzerinden gerçekleşir. Dolayısıyla da kişinin kendisini nasıl hissettiği önemli ölçüde bedenle ilgilidir (User, 2010:134). Nihayetinde insanoğlu kendilik değerini temel değerler karşısında tartarak oluşturmaktadır.

Bedenın doğasına ilişkin yapılan her yorum, söylem, kullanılan dil ve o dile kaynaklık eden kültürün sembolizmidir. Bu sebeptendir ki, insan bedeni salt bir organizma değil, tarihsel ve kültürel olarak belirlenen bir varlığa da tekabül etmektedir. Birçok kültürde bedeni boyamak, kesmek, delmek ya da biçim bozukluklarını yaratmak gibi işlemler ayinsel törenlerle gerçekleştirilir. Bedene yönelik gerçekleştirilen bu işlemler çeşitli sembolik anlamlara gelmektedir. Böylece tarihsel ve kültürel ortam insan bedenini –olan ve olması gereken- ve bedeninin kullanımına ilişkin normları belirlemektedir (User, 2010:134-135). Bedene ilişkin tanım, anlam ve kullanımlar tarihsel ve kültürel olarak belirlendiğinden, toplumda yaşayan insanın bedeninin sosyo-kültürel olarak inşa edildiğini kanıtlamaktadır.

Beden inşa edilen bir olgu olarak toplumlarda egemen olan sosyo-kültürel anlayışlar aracılığıyla bireylerin sağlık ve güzellik anlayışını da belirlemektedir. Yeterince yiyecek bulmakta zorluk çeken geleneksel toplumlarda iyi beslenmeyle bağlantılandırılarak şişman bedenler üst sınıf mensuplarının bir özelliği olarak kabul görmüştür. Dolayısıyla da bu bedensel görünüm erişilmek

istenen bir güzellik normu olarak kabul görmüştür. Modern toplumlarda ise zayıflık normlaştırılmakta, kilolarını koruyan, spora zaman ayıran bireyler idealize edilmektedir (User, 2010:135).

Beden sosyolojisi, ağırlıklı olarak fenomenoloji ve kültürel araştırmalara dayanmaktadır. Beden sosyolojisi anlam ve simge ile oldukça ilgilidir. Yakın zamanlarda, beden sosyolojinin en başta gelen kuramlarından birine göre sosyoloji; toplumsal eylemin anlamını, yani toplumsal bireyler olarak insanın öznel bakış açısını, duygularını ve heyecanlarını konu edinmektedir. Burada esas vurgu, bireysel ve toplumsal hayat içinde bedenin ve fiziksel deneyimlerin çok önemli olduğuna ilişkindir. Bundan dolayıdır ki, her toplumun hastalık ve yaşlanmaya ilişkin bakışı, zamana ve kültürlere göre değişebilmektedir (Wallace & Wolf, 2012: 501). Turner beden sosyolojisini, insanın işlerinde bedeni yönetmenin tarihsel ve toplumsal sonuçları ile ilgilenme olarak tanımlamaktadır. Birey olarak kişinin bedenini nasıl hissettiği, başkalarının onu nasıl algıladığı ve ona nasıl davrandığı kültürelidir. Bedenin kanıtı kendisi değil, bedenin statüsü bir kültür olgusudur. Örneğin kapitalist bir toplumda özel mülkiyetin genel statüsü aynı zamanda bedene, toplumsal pratiğe ve bu pratiğin zihindeki temsiline de yansımaktadır. Geleneksel bir toplumda ise beden -köylü için- narsistik kuşatma veya gösterisel algılama olarak değil, emek süreci ve doğayla olan ilişki aracılığıyla ulaşılan araçsal/büyülü bir bedendir (Wallace & Wolf, 2012: 506; Baudrillard, 1997: 155).

Böylece beden, toplumsal gerçekliğin mikro kozmosu olarak tanımlanabilir. Beden yaşadığı dönemin, kültürün tanığı ve simgesidir. Yaşanılan zaman dilimi kendisine ait zamanın bedenlerini oluşturmaktadır. Nihayetinde zamanın bedenleri, bedensel halleri (doğum, cinsellik, acı, haz, korku, sağlık, hastalık, engellilik, güzellik, çirkinlik, temizlik, çocukluk, gençlik, yaşlılık ve ölüm vb.), insanların bedenlerinden yararlanma bilgisini içeren beden teknikleri, bedensel imaj ve algıları toplumsal değerlerden ve beklentilerden öte değildir (Odabaş, 2005: 158). Genelde toplumdaki tüm insanların bedeni, özelde de kadın bedeni her zaman çeşitli algı, söylem, kurum, mekân ve pratiklere muhatap olmuştur (Odabaş, 2005: 153). Sosyologların beden konusundan artan ilgilerinin bir sebebi de, kamuda "*fiziksel sağlık*" ve "*iyilik*" alanına duyulan yaygın ve artmakta olan meraktır. Günümüzde hemen hemen dünyanın birçok yerinde, beden ve sağlık üzerinde farklı besinlerin etkilerine karşı ilgi giderek artmaktadır. Çok sayıda insanın az yağlı ya da yağsız besinleri tercih etmeleri ve artık besinlerin bu tür niteliklerine göre etiketlenmelerinden anlamak mümkündür. 20. yüzyılın son zamanlarında diyet besinler, kozmetik ve bakım ürünleri, plastik cerrahi, sağlık kulüpleri en hızlı büyümüş sanayi sektörleridir. Bununla beraber günümüzde magazin yayımlarında; sağlık, vücut geliştirme ve kozmetik ürünlere daha geniş yer ayrıldığına şahit olunmaktadır (Wallace & Wolf, 2012: 502).

Bu çalışma cinselliği -hem erkek hem de kadın için- insan olmanın temel ve vazgeçilmez bir parçası olarak görmektedir. Aynı zamanda çalışma, kadın bedenin ve cinselliğinin inşasının sosyal güçlerin bir ürünü olarak oluştuğuna inanmaktadır. Bununla beraber çalışmanın genel iddiası; tarihsel süreçte toplumların çoğunda kadın bedenin erkeğin bakışına hitap etmesi gereken cinsel bir obje biçiminde tasavvur ettirildiğine dayanmaktadır. Böyle bir tasavvur sebebiyle de kadın bedeni erkeğin denetimi altına alınması gereken sosyo-kültürel bir olgu olarak nesneleştirilmektedir. Kadın bedenine ilişkin bu yaklaşımın yaşanılan zamana, duruma, kültüre göre değişiklik göstermesine rağmen, kadın bedenin cinsel bir nesne olarak kullanılmasını olağan kabul edilmesinden dolayı sürekli -tüketilmek üzere- yeniden üretildiğini kabul etmektedir. Aynı zamanda bu çalışma erkeklik ve kadınlığın geleneksel toplumlarda doğrudan ataerkil kültür içerisinde cinsellik aracılığıyla kurgulandığı savına da dayanmaktadır. Modern toplum tiplerinin (modern, geç modern, post-modern, tüketim veya kapitalist vd) tümünde de örtük bir biçimde de olsa bu ataerkil kültürün devam ettiği söylenebilir. Hatta geleneksel toplumsal cinsiyet düzenlerinin beden politikalarına, kadınlık, erkeklik ve cinselliği nasıl oluşturulduğuna ve ne tür sosyal anlamlandırmalar çerçevesinde inşa edildiğine baktığımızda, bu geleneksel toplumsal yapının modern topluma önemli söylemler, toplumsal cinsiyet yaklaşım algılamaları ve pratikleri, bedenin cinsel inşası politikaları alanında önemli deneyimler ve kültürel kodlar bıraktığını söyleyebiliriz. Eğer bugünü anlamak istiyorsak, geçmişteki sosyal eğilimler hakkında yeterince

bilgi sahibi olmak gerekir. Çünkü günümüzdeki başlıca sosyal, kültürel eğilimler tarihsel gelişim sürecinde her ne kadar sürekli değişip ve yeniden biçimlendirilseler de geçmişten kalıntılar, izler taşımaya devam ederler.

Beck yukarıdaki değerlendirmelere yakın düşünceler ifade etmektedir. Ona göre günümüzde kadın ve erkekler arasında ortaya çıkan çatışmalar bazen geleneksel, feodal toplumsal cinsiyet tarafından, bazen de topyekûn modernleşme ve bireyselleşme sürecinde kadın ve erkeklerin birlikte yaşamalarının hem modern hem de feodal temellerini ortadan kaldıran sanayi toplumunun kişiselleştirilmiş çelişkileri yüzünden yaşanmaktadır (Beck, 2011:158-162).

Bu çalışma bütün bu ifade edilenlere ilave olarak geleneksel ve modern toplumlarda sosyal eğilimleri anlamayı teorik bir çerçevede kadın bedeni ve cinselliği fenomeninin nasıl ve hangi koşullar altında oluştuğunu açıklamaya çalışmaktadır. Kivisto da sosyal eğilimleri anlamaya yönelik bir araç olarak teorik çalışmaların yapılabileceğini ifade etmektedir. Ona göre teorik çalışma; sosyal dünyayı anlama ve açıklama çabasıdır (Kivisto, 2008:10-11). Nihayetinde kadın bedeni hem geleneksel hem de modern toplum tiplerinin tümünde cinsel bir nesne olarak algılandığı zaman, kadının bedeni ve cinsel işlevleri kişiliğinden ayrılarak sadece bir araç durumuna indirgenmiş olur. Bu durumun sonucu olarak, kadın bedeninin başkalarının kullanımı için var olması ve zevk alma aracı olarak görülmesini de beraberinde getirmektedir. Bu yaklaşım kadının duygularını, düşüncelerini ve kişiliğini yok sayan bir düşünceyi de içerisinde barındırmaktadır (Fredrickson ve Roberts, 1997:175'ten akt. Açıklan, 2013:245).

GELENEKSEL TOPLUMDA KADIN BEDENİNİN VE CİNSELLİĞİNİN TOPLUMSAL İNŞASI

Bedensel deneyimlerimiz, içinde yer aldığımız toplumsal bağlama göre sosyo-kültürel olarak yapılandırılır. Bu sebeple de bedenimizi iç dünyamız ile dış dünyamız arasındaki sınır ve kesişim sathı olarak tanımlamak mümkündür (Özbudun, 2015:75). Çeşitli şekillerde ortaya çıkan bedensel deneyimlerimizin çoğu, toplumsal etkileşim alanları içinde ortaya çıkmaktadır. Toplumsal etkileşim alanları, insan bedeni üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Bu söz konusu etkiler bedeninin, sosyo-kültürel bir varlık olarak ele alınmasına yol açmaktadır. Bu durumda bedenin sosyo-kültürel idealler, anlamlandırmalar çerçevesinde ve “*olması gereken*”ler bağlamında sosyal olarak şekillendirildiği söylenebilir. Bu şekillendirmenin temel içeriği ise biyolojik bedenin, sosyal bedene dönüştürülmüş haliyle toplumsal cinsiyet haline dönüştürülmesidir. Çünkü toplumsal cinsiyetlendirme, biyolojik bedenin toplum sahnesindeki görünümünü oluşturarak, biyolojik bedeni, sosyal bedene dönüştürmektedir (Aylin, 2015:34-36). Giddens'a göre tüm toplum dizgeleri, insan bedeninin fiziksel ve duygusal özelliklerine aracılık ederek günlük yaşamı hem dile getirirler hem de günlük yaşamda dile getirilirler (Giddens, 1999:82). Burada sosyal kişinin toplumsal veya gündelik alanda bedenselleşmesinin toplumsal ve kültürel unsurların aracılık ettiği bir süreç olarak ifade edebiliriz.

Geleneksel toplumlarda kadın bedeni geleneksel patriarşi toplum değerlerinin öngördüğü şekilde düzenlenmektedir. Bu durumun sonucu olarak kadın bedenine geleneksel patriarşi anlamlandırmalar çerçevesinde toplumsal roller yüklenerek, beden; cinsiyet rolleriyle donatılmaktadır. Aylin'e göre kadın bedeni geleneksel toplumlarda erkeğin cinsel partneri olması, erkeğin soyunun devamını sağlama işlevi görmesi, çocuğu besleme-büyütme-bakım işlevlerini sağlama temelindeki sosyal anlamlandırmalarla yüklü bir içerikle görevli tutulmaktadır. Bu anlamlandırmaların kaynağı ise patriarşik yapıdaki adetler, gelenekler ve törelerin içeriğini oluşturan değerlerdir. Geleneksel patriarşi değerler çerçevesinde oluşturulan kadın bedenine ilişkin izdüşümler de bu söz konusu değerler ve anlamlandırmalar çerçevesinde oluşmaktadır. Dolayısıyla ergenlik çağına giren bir kadın bedeni “*evlenmek, eş ve anne olmak*” için hazır bir vaziyette kabul edilmektedir. Geleneksel patriarşik toplumlarda kadın bedenine ilişkin diğer önemli bir toplumsal izdüşümü de “*namuslu kadın bedeni*”dir. Burada ataerkil yapının kadının bedenini koruma-kollama süreci merkezi bir rol oynamaktadır. Kadın bedeni bu anlamlandırma kodlarına göre erkeğe ait olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu değerler çevresinden bakıldığında kadın bedeni,

kadına “sahip olan” erkek için “değerli olan” bir konuma sahiptir. Bu kadın bedeni erkeğin “soyunun devamı ve soyuna başka bir soyun karışmaması” için korunması-kullanılması beklentisine ilişkin bir sosyal anlamlandırmayı da içermektedir. Bu beklentiler gereği bedenin korunması görevi kadından daha fazla erkeğin görevi olarak görülmektedir. Patriarşik yapıda kadının “taşıyıcı” olduğu temel değer olan “namus” erkeğin korunması gereken “değerli olan”dır. Kadının bu “değerli veya namuslu” beden için temel görevi “namusunu sakınmak” (bekaretini koruma ve erkeğin soyunu başka bir soyla karıştırmama), erkeğin görevi ise bu namusu “korumak ve denetlemek”tir (Aylin, 2015:38-40). Geçmişten intikal eden patriarşik veya ataerkil yapılanmalar sadece kadın bedenini ve cinselliğini değil, aynı zamanda erkek bedenini ve cinselliğini de şekillendiren ve kuşatan bir toplumsal düzendir. Bu düzen erkek bedenlerini sert, sağlam, başarılı, kaslı ve güçlü olma, evi geçindirme, çok para kazanma, kadın gibi kıvırtmama, ağlamama, sızlanmama ve hasta olmama vb. değerleri yükler (Odabaş, 2013:209). Bu sebeplerdir ki geleneksel toplumlarda bazı toplumsal sınıflardaki -örneğin 18. ve 19. yüzyılda yaygınlaşan aristokrat ailelerinde -haysiyet kültürü bütün katılımcılarına bedenselleşmiş gibi görünen somut ve biyolojik bir kadın ve erkek kimliği arzulanmaktaydı. Erkek için silah kullanma ve iş becerisi, irade gücüne sahip olmayı, kadınlar içinse namuslarını koruma ve kendi istekleriyle uygun bir evlilik sözleşmesi mefhumuna itaat etmeyi öngörmekteydi (Nye, 2015:392). İşte günümüzdeki bazı geleneksel kadınlık rolü beklentilerinin kökeninde geçmişten intikal eden bu kadim kültürlere dayanan unsurların, kalıntıların ve kültürel kodların olduğunu kolaylıklar söyleyebiliriz. Çünkü bu söz konusu kadınlık rolleri hem kadını, aile birliğinin öznesi hem de bedenini ve benliğini şiddet ve baskı yolu ile pasifleştirilmektedir. Kadının aile içerisinde ailenin koruyucu öznesi göreviyle bağdaştırılması -kadını ve bedeninin- erkek tarafından nesneleştirilmesine, kontrol edilmesine ve istismar edilmesine yol açmaktadır. Belki de en kötüsü kadına yönelik gerçekleşen geleneksel (itaat, kontrol, şiddet, doğurganlık, cezbedici olma) ve modern istismarın (mevcut eğilimlere uygun bedene sahip olmayı özgürlük olarak kabul etme, bedeni cinsellikle özdeşleştirme) gündelik yaşam içerisinde kadın tarafından doğal bir süreç olarak algılanmasıdır.

Batı tarihinde modernlik öncesi ve modern dönemde kadın ve erkek bedenleri sahip olduğu akışkan sınırlar nedeni ile farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Modern eril beden sert, kapalı, katı, kuru, diğer bedenlere mesafeli ve kendi sınırlarını denetleyen bir bedendir. Kadın bedeni ise kendi sınırlarını bir türlü belirleyemeyen, kabına sığmayan, her formu/biçimi içine alıp yok eden bir akışkanlar alanı olarak tanımlanır. Bu söylem içinde kadın bedeni yumuşak, geçirgen, sızıntı ve akıntı yapan, dış dünya ile arasına net sınırlar çizemeyen bir beden olarak görülmektedir. Doğum ve regl bir anormallik ve hastalık olarak değerlendirilmektedir. Kadın bu bedeni ile zillet (düşkünlük), pislik, kirlilik, bulaşıcılığa göndermede bulunan bir kavram, eşige ilişkin bir kategori olarak da temiz ve düzgün eril kimliğin sınırlarının dışındaki bir alana işaret etmektedir (Çabuklu, 2004: 154-155).

Geleneksel kadınlık rol beklentileri -kadının- sömürü ve şiddeti rasyonelleştirmesine ve içselleştirmesini de desteklemektedir. Gerçekte bu durum, geleneksel ataerkil toplumlarda cinsiyetler arasındaki güç ilişkilerinin eşit bir şekilde dağıtılmamasından kaynaklanmaktadır. Bilinçaltına yerleşen ve uygun ortamlarda ortaya çıkan bu sosyal mekanizma kadını alt statüye indirgeyen eşit olmayan niteliği sayesinde kadının erkek tarafından ezilmesine ve ayrımcılığa uğramasına yol açmaktadır. Biyolojik farklılıkların dışında ve kurgu ile oluşturulan yapay farklılıklara dayalı bu ayırımada kadın ve erkek ile ilgili olarak benimsenen denge ve değerler de sosyo-kültürel kurgudan başka bir şey değildir. Kalıplaşarak oluşan toplumsal cinsiyet rol örüntüleri sadece bireysel kimliği ve kişiliği değil, aynı zamanda sembolik düzeyde de olsa erkekliğin ve kadınlığın kültürel ideallerini ve stereotiplerini, yapısal düzeyde ise toplumsal kurum ve örgütlerdeki cinsel ayırımı dayalı eşitsiz işbölümünü içine alacak kadar geniş bir alana sahiptir (Pakdemirli, 2015:131-132). Nihayetinde kadınlığa ve erkekliğe ilişkin rol beklentileri toplumsal cinsiyet algısını oluşturup kalıpsallaştırmıştır. Ancak kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkileri tarihsel süreçte hep kadının aleyhine olacak şekilde şekillenmiştir. Pakdemirli'nin ifadesiyle kadın sömürüsü ister kadın isterse erkek tarafından beslensin, temel anlamda eski ve kadim dünyanın

zihinsel ataerkil kalıplarının kültürlenme yoluyla aktarılmasının ürünüdür (Pakdemirli, 2015:133). Ataerkillik en genel anlamıyla erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyetine –kamu, özel alan ve gündelik yaşamın pratiklerinde- değinen içeriği olan bir kavramsallaştırma. Patriyarka'nın Türkçe karşılığı olan ataerkillik toplum nezdinde koruyucu, himaye edici bir ata-baba varlığı çağrıştırmaktadır. Ancak önemli olan bu kavramsallaştırmanın gerisindeki sosyo-kültürel yapılanma biçimidir. Ataerkilliği bireylerin niyet, faaliyet ve tutumlarından bağımsız meşru bir sistem şekli olarak tanımlayamayız. Ataerkillik kadın ve erkeğin içinde yetiştiği cinsiyet rejimine bağlı oluşmaktadır. Bu sebeple bu kavram sayesinde insanlar doğuştan getirdikleri cins farklılıklarını doğal/kültürel ayırımlarına oturturlar. Erkek üstünlüğünü yaratılıştan bahsedilen bir özellik olarak yansıtılır ve kadın bağımlı zayıf bir varlık olarak kabul edilmektedir. Tarihsel kavrayışların kavramın çağdaş biçimlerini örtmediği ve hatta çağdaş dünyanın bu “kalıntıyı” bir sorun olarak görmek istemeyişi dikkat çekici bir durumdur (Kümbetoğlu, 2010:42-43). Nasıl ki kalıplaşmış, örtünleşmiş cinsiyet rejimi içinde her bir cinsin diğerine olan konumu ve üstünlüğü pekiştiriliyorsa, kadının bedeni de -toplum ve birey nezdinde- cinsellikle bezeli güzellik, saflık, yumuşaklık, temizlik, namus, ar, cazibe, huzur vericilikle özdeşleştirilerek pekiştirilmektedir.

Geleneksel ataerkil toplumlardaki sosyo-kültürel değerlerde ve anlamlandırmalarda “iyi kadın” ya da “kadının iyisi”ne veya “kötü kadın” ya da “kadının kötü”süne atfen ifade edilen söylemlerin kadının toplumsal alandaki konumunun, bedeninin ve cinselliğinin nasıl toplumsal olarak inşa edildiğine ilişkin bilgileri bize verdiğini söyleyebiliriz. Sosyal yaşamda kadına, bedenine ve cinselliğine ilişkin bu söz konusu anlamlandırmalar; kültürel, geleneksel, ekonomik ve dini olgular tarafından yaratılmakta ve sonraki kuşaklara intikal ettirilmektedir. Bu duruma ilişkin oluşan ve yer yer günümüze bile intikal eden/ettirilen olumlu ve olumsuz önkabullerin bazıları aşağıdaki gibidir:

- Kadın, erkeğin hem bedenine “sahip olduğu” hem de kendisine “sahip çıktığı” (Yaşar, 2007:265) kişidir.
- Kadın daha çok duygusal ve çabuk ağlayan, kıskanç, azarlanmaya, bağırıp çağırma ve ümitsizliğe düşmeye eğilimli olandır (Lupton, 2002: 163).
- Kadın kararsız, tutkularına kapılmaya hazır, erkeklere nazaran düşünme yetenekleri kusurlu (akıldan yoksunluk) ve aşağı, ahlaki bakımdan da daha düşkün olan kişidir (Lupton, 2002:164).
- Kadın; fitne çıkarma potansiyelini içinde barındıran (Fidan, 2015:104), yeryüzüne ilk günahı getiren, şeytana uyan, erkeği baştan çıkaran ve kötülüğe sevk eden olması sebebiyle insanoğlunun dünyada çektiği tüm sıkıntı ve acıların yegâne kaynağı olan kişidir.
- Kadın, evine ve eşine/erkeğe mutlak bağlı (Pakdemirli, 2015:121) olan veya itaat etmesi gereken kişidir.
- Kadının saygı görmesi “aslan doğurması”na yani “erkek anası” (Pakdemirli, 2015:126) olmasına bağlıdır.
- Kadın, erkekten üstün olmama ve bilgi edinme ve onu öğretme iddiasında bulunmayan (Pakdemirli, 2015:125) kişidir.
- Kadın, değeri cinselliğinden ve güzelliğinden ibaret olandır.
- Kadın, baba evinde misafir olandır.
- Kadın hamarat, sessiz, iffetli, yardımsever, hayâli olandır.
- Kadın, aile büyüklerine hizmet eden dil vermeyen ve saygılı olandır.
- Kadın, erkekten daha aşağı bir sınıfa dâhildir ve esas görevi çocuk doğurmaktır.
- Kadının bizzat kendisi mal muamelesi gören, her türlü şiddeti hak eden ve armağan edilebilen bir metadır.
- Kadın, şerde şeytana denktir. Çünkü insanı kötülüğe, şiddete, arzuya, saldırganlığa sevk eden nitelikleri üzerinde taşıyan kişidir.
- Kadın saçı uzun ve aklı kısa olandır.

Cinsiyet rollerine ilişkin değerler, kadın-erkek ilişkilerini tanımlamada ve anlamada temel bir işleve sahiptir. Kadınlığın ve erkekliğin temel unsurları olarak bilinen şeyler –erkekler için sert, koruyucu ve himaye edici, soğukkanlı, hükmedici olmak; kadınlar için sıcakkanlı, yumuşak huylu, güler yüzlü, hamarat, düzenli, fedakâr, cazibeli, güzel, alımlı, işveli, ayartıcı, çekingen, hayâli olmak- iki cinse yönelik tutumları ve davranışları belirlemektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılan ve öğrenilen cinsiyet rolleri ve bunlara ilişkin değerler kadın-erkek ilişkilerinde ve tutumlarındaki beklentileri de belirlemektedir (Kümbetoğlu, 2010:40).

Ataerkil gelenek tarafından oluşturulan hegemonik erkeklik Türk’e göre erkeklerin hâkim, kadınların tabi durumda olduğu ve ataerkil düzenin meşruluğunu temellendiren toplumsal cinsiyet pratiğinin inşa durumudur (Türk, 2008:121). Aynı zamanda hegemonik erkeklik kavramının asıl değeri, kadınlara karşı kurulan tahakküm ilişkilerinin inşasında kültür ve kurumlar üzerinden işleyen “*ikna*” ve “*rıza*” pratiklerine göndermede bulunmasında yatmaktadır. Hegemonik erkeklik, toplumsal süreçler içinde idealize edilmiş bir erkek formunun devlet, kilise, medya gibi kurumlar vasıtasıyla tüm topluma yayıldığına işaret eden bir kavramdır. Burada hegemonik erkeklik, “erkek olmanın anlamı nedir?” ve “bir erkek nasıl olmalıdır?” sorularının toplumsal konumuna da işaret etmektedir (Türk, 2008:122). Böylece erkeklik gibi kadınlık da toplumsal olarak inşa edilen ve kurgulanan “dişil kimlik” karmaşık kültürel etkileşimler tarafından üretilmektedir. Günümüzde her ne kadar kültürel olarak evrensel bir kadınlık kimliği yoksa da, yer yer toplumda bireysel ve kurumsal perspektif eksenli olarak genelleştirilmiş bir kadınlığa, kadın cinsiyet ve cinselliğine yönelik sabitlikler vardır. Bu durumu Bourdieu şu şekilde açıklamaktadır: “sosyal dünya sürekli değişim halinde değildir; sabitlikler, bu dünyayı anlamının asıl temelidir.” (Laberge, 2006’dan akt:Türk, 2008:124). Burada kadına, bedenine ve cinselliğine ilişkin gelenekselleşmiş, kalıplaşmış veya örüntüleşmiş ve aynı zamanda toplumdan topluma intikal eden bir geçmişten de bahsetmek mümkündür.

Erkek egemen bakış açısının kurucu öge olduğu bir toplumsal düzende, yaşam döngüsü zamansal ve mekânsal olarak eril tahakküm kodlarına göre kurgulanmaktadır (Türk, 2008:129). Çünkü eril tahakkümün hakim olduğu bir toplumsal düzende, kadınların kendisi bile, eril tahakkümün onları tabi tuttukları konumlarını ve pratiklerini onaylaması söz konusudur. Bu durumun sonucunda da bu kodlar yeniden üretilmektedirler ve kadının ikincil durumda konumlanması sağlanmaktadır. Bourdieu’ya göre, modern toplumlar kadınların bu ikincil konumlarını “*baştan çıkarma*” gibi belirli silahları kullanmaya iter. Ancak “*baştan çıkarma*” eril tahakkümün işlediği kurulu bir düzenin tam da kadınların yapmaları beklenen veya arzu edilen bir şeydir. Nihayetinde kadının yaptığı kullandığı bu silah kendisine döner ve kadın üzerindeki tahakkümü güçlendirmektedir (Bourdieu, 2001:59). Bu konumlanma da daha çok beden üzerinden yürütülmektedir. Hatta Bourdieu’ya göre, toplumsal cinsiyet bile “*cinsellik (sexually)*” tarafından oluşturulan bir habitustur (Bourdieu, 2001:3). Burada kadın bedeninin toplumsal anlamda cinsel olarak kurgulandığını ve oluşturulduğu düşüncesi kabul görmektedir. Kadına sosyalleşme sürecinde bedenini nasıl kullanması, algılaması ve nasıl davranması gerektiği öğretilir. Kadın da bu ikincil, itaatkâr, baştan çıkarıcı, ayartıcı, erkeğin bakışına sunulan ve beğendirilmesi gereken bedensel konumuna göre giyinmekte, yürümekte, konuşmakta, davranış ve tutum sergilemekte ve cinsel pratiklerde bulunmaktadır. Günümüzde kadının kendisini daha çok bedeni üzerinden ifade etme kaygısının arka planında modern toplumlarda “*baştan çıkarma*”nın kadın için “*doğal tutum*” olarak toplum tarafından kabul edilmesinden, güçlendirilmesinden veya yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Kadınları cinsel nesne haline dönüştürerek istismar etme ve karşı cinsiyetçi ayırımı gözeten yaklaşımlar onun varlığını erkeğe nazaran değersiz ve ikincil konum atfeden toplumsal bakış açısının sonucundan kaynaklanmaktadır. Baskıcı, ezici bir kültürel sistemin ve erkek egemen temsiliyetin somutlaştığı sosyal değerlerle oluşan “toplumsal kimlik”ler kadının, erkeğin “ötekisi” olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır. Toplumsal içeriğin “erkek egemen” olduğu toplumlarda cinsiyet ayırımı, kadının şiddet ve istismar edilmesi çok da şaşırtıcı bir durum değildir (Küntay, 2010:17). Türkiye’de tüm sınıf ve etnik yapılarda kadınlar “*ailenin namusu*” olarak tanımlanmak-

tadır. Bu sebeple de kadınların “cinsel saflığı” ailenin ya da erkeğin şerefi adına erkeklerce denetlenmektedir (Tahincioğlu, 2011:14). Bu yaklaşımın egemen olmasından dolayı töre cinayetlerinin namus etrafında örgütlenen cinsel ahlak çerçevesinde ve sadece kadına karşı gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Böyle bir toplumsal yapıda kadının bedeni üzerindeki hakları kendisine bırakılmıyor. Kadın yerine ailesi, yakın akraba çevresi ve toplum onun adına hak sahibi olarak denetimle kendini görevli saymaktadır. Bu toplumsal yaklaşımdan dolayı kadın bedeninin ve cinselliğinin “*namus*” olarak algılanması kültürel temelli bir olgudur. Buradan hareketle diyebiliriz ki kadın ve erkekler için güç ilişkileri eşitsiz olduğu zaman toplumsal cinsiyet yorumu bir iktidar durumu olarak ortaya çıkmaktadır. İktidar her yerde ve tüm ilişkilerde vardır ve yeniden üretilmektedir. Bedeni üzerindeki haklarının varlığını benimsemeyen, onun üzerinde başkalarının egemenliğini onaylayan anlayış, bireyin bedeninin belirlenmiş ve karşı çıkılması zor bir ilişkiler örüntüsü içine itilmesine de yol açmaktadır (Küntay, 2010:19).

Kadınlar genel olarak bedenle (etle), erkekler ise zihinle bağlantılandırılmaktadır. Bunun sebebi ise kadınların duygular denizinde daha çabuk çalkalanıp boğuştukları, erkeklerin ise denetimi elde tutmalarını temin eden daha sağlam sınırlara ve zihinsel kaslara sahip olduklarına ilişkin ortak inançtan kaynaklandığı söylenebilir. Kadını bedenle, erkeği zihinle konumlandıran bu ikili zıtlığın yan anlamı; dişiliğin bedenle bağlantılandırılan olumsuz anlamlar barındırmasından kaynaklanmaktadır. Bu zıtlık bağlamında, eğer beden daima olumsuz bir terimse ve kadında bedense, kadını bilgiden uzaklaştıran, Tanrı yolundan çıkaran, cinsel arzuya çeken, iradeyi başarısız kılan ve hatta öldüren gibi olumsuzlukların olması daha fazla ihtimal dâhilindedir (Lupton, 2002: 162-163).

2. MODERN TOPLUMDA KADIN BEDENİNİN VE CİNSELLİĞİNİN TOPLUMSAL İNŞASI

3.1 Modern Toplumda Kadın Bedeninin Toplumsal İnşası

Modernite gündelik hayatta bir bütün olarak iddiasını bedeni “*iyileştirme*”, “*dönüştürme*” ve “*özgür kalma*” üstünden sürdürmüştür. Bu sebeple modern kurgu, ilksel bedenlerin gündelik hayatın tüm izlerini, acılarını ve hazlarını taşıyan ve her türlü etkilerini doğal kabul ettiren bedenine yerine koku, salgı, akıntı gibi doğal tezahürlerinden arındırılmış bir beden inşa etmeye çalışmaktadır. Modernlik “*muğlak, ele avuca sığmayan ve istikrarsız*” bedeni bu doğal tezahürlerinde kurtarıp disiplinize etmeyi hedeflemektedir (Çabuklu, 2004:98-99). İlksel toplumlarda bireysel kişilik ve beden yoktu. Beden “kalınlığını”, “hacmini” ve “doluluğunu” diğer kabile üyeleriyle birlikte kolektif bir varoluşsal bir biçimde doğa ve diğer insanlara karışmış, erimiş bir biçimde anlam kazanıyordu. Yerliler beden, deri ve dış yüzeylerinin farkında değillerdi. Ancak sömürgeci Batı’yla karşılaştıklarında bir deriye sahip olduklarını “*anlayacak*” ve onlara, “*bedeni bize siz getirdiniz*” diyeceklerdir. İlksel toplumlarda beden, dünyanın bir parçasıydı. Aynı zamanda ilksel beden üzerine kazınan ve boyanan izler, erojen (haz veren vücut bölgeleri) duyarlılığı arttırmanın araçlarıydı. Post modernliğin düz, pürüzsüz ve kaygan, bedeninin aksine ilksel toplumlarda beden kesikler, yarıklar, kabuklar, şeritler ve oyuklarla engebeli bir araziye andırıyordu. Beden gündelik hayatın tüm izlerini -acı, sevinç, cinsellik- taşıyordu. Bedenin izleri; bireysel göstergeler değildi, onu, topluluğun bir parçası kılan yoğunluk noktalarıydı (Çabuklu, 2004: 96-97). Modern dönemde bedeninin dış yüzeyi olan deriye dair yaklaşım, ilksel topluluk yaklaşımından tamamen farklıydı. Modernlik bedende yüzü ve özellikle de gözleri öne çıkardı. Yüz vücudun en bireyselleşmiş bölümüydü ve bu sebeple 18.yüzyıldan sonra modernleşme ve uygarlaşma sürecinde portre ve yüze dayalı kimlik güçlendi. Bireysel beden artık eskisi gibi topluluğun, kaynaşmış sosyal bedeninin ayrılmaz bir parçası değildi. Modern dönemde bireyin bedeni ya da özellikle kendi derisi; belirli sınırlar içine sıkıştırılmış, kendi farklılığını önemseyen ve izole bir yapı idi. Yeni beden ayırt edici özelliği eskisinden farklı olarak dokunma değil, bakıştır. Eskiden bedeninin salgıları –ter ve koku- doğanın kokularına ve sıvılarına karışmış, onlarla iç içe geçmiş vaziyetteydi. Modern dönemde ise bedeninin kokusu, salgılar ve dışkıları rahatsızlık

verici ve bastırılması gereken bir olgu halini aldı. Böylece modernlik muğlak, ele avuca sığmayan ve istikrarsız bedeni disiplin altına almayı kendine görev edinmişti. Decartes'in bedeni bir makine olarak ele alan yaklaşımı da; tenin yaşlanmasına, kırışmasına, ölümlülüğüne, kırılabilirliğine, yorgunluğuna, kuru görünmesine tahammül edilmeyen ve bedeni teknikleştirme yolundaki çabalarının ürünü olarak kabul edilebilir (Çabuklu, 2004: 98). Bütün bu değerlendirmeler ışığında bireyin bedensel imajı; hem bireyin kişisel, zihni tasavvurlarından, inançlarından ve tutumlarından hem de toplumdaki ideallerden, aileden, arkadaş çevresinden, kültürden ve medya mesajlarından etkilenen ve gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreç içinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Dinç ve Alisanoğlu, 2010: 65-66).

Modernite ile birlikte beden, benlik algısının ve kimlik kazanmanın merkezine yerleşmiştir. Yani beden artık verili değildir, onu inşa etmek mümkündür. Bu sebeple de esasında modernitenin özgür kılmak istediği beden erkekten daha ziyade kadın bedenidir, denilebilir.(Şişman, 2013:19-20). Cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramları bile modern öncesi dönemde birbirinden ayrılmaz olarak kabul ediliyordu ve bu sebeple de farklı kavramlarla ifade edilmiyordu. Hem cinsiyet hem de ona atfedilen toplumsal rol –çocuk doğurma ve çocuk büyütme- doğal, ilahi ve evrensel olduğuna inanılmaktaydı (Şişman, 2013:50). Sanayi devrimi ile beraber ekonomik yapı değişime uğradı ve kadın-erkek rolleri de bu durumun gereklerine göre değişti. Illich'e göre bu durumun sebebi modern ekonominin "*cinsiyetsiz*" yani "*unisex*" bir yapıyı temel almasından kaynaklanmaktadır. Modern ekonomik yapı zorunlu cinsiyet rolleri olmayan erkek ve kadın rollerini birbirinden çok fazla ayırmadığından cinsiyetsiz bir ekonomik düşün temel tezine dayanmaktadır (Illich, 1996:13'ten akt: Şişman, 2013:51).

Çabuklu da biraz farklı bir yaklaşımla geleneksel toplumlarda olduğu gibi modern paradigmanın da yer yer eril ideolojiye göre oluşturulduğunu iddia etmektedir. Ona göre eril ideoloji kadın bedenini bir nesne olarak kurmak istemektedir. Erkek olma hali temelde akıl bağlamında kurulduğundan, erkek "*kendiliğinden olumlu niteliğe sahip nötr bir beden*" olarak kurulmaktadır. Bunun aksine kadın bedeni toplumsal cinsiyetin ayırıcı birçok damgasını taşıyan "*kusurlar*" ile daha çok ön plana çıkarılmaktadır (Çabuklu, 2006:55). Belki de modern toplumlarda kadının bedenine bu kadar fazla yoğunlaşması, çaba göstermesi, acılara ve masraflara katlanması, kadının kendi bedenine ilişkin oluşturulan "*kusurluluk*" iddiasına, ideolojisine veya oluşturulan "*kültürel kodu*" kabullenmiş olmasına da bağlanabilir. Bu sebeple de modernite için özgür kadın, karşıt cinsi baştan çıkarıcı, kışkırtıcı, seksi ve kendini bedenini mükemmelleştirme ve sınırsız kullanma hakkına sahip kişi olarak tarif edilmesine toplumsal zihinde oluşturulan "*kusurluluk*" iddiasıyla ilişkilendirilebilir.

Foucault, bedenlerimize bakışımızın ve onu değerlendirmemizin, tamamen toplumsal bir yapılandırma olduğunu savunur. Ona göre, beden ve onun zevkleri denilen olgu olan cinsellik tarihsel olarak biçimlenmiş ve toplumsal olarak kurgulanmış inançlar, davranışlar, ilişkiler ve kimlikleri ifade eder. Böylece Foucault için insanların bedene nasıl baktıkları ve onun hakkında nasıl konuştukları önemlidir (Wallace & Wolf, 2012: 505; Berktaş, 2015:7). Bourdieu, tarihsel ve toplumsal arka planın bedende somutlaştığı ve "*habitus*"un bedenleşmiş toplumsallık olduğunu vurgulamaktadır. Böylece Bourdieu'da bireyin bedeni ait olduğu sınıfın ve toplumsal ve kültürel mirasın görünür kılındığı yerdir (Demez, 2009: 17). Burada habitus kavramı ile açıklamak istenen toplumsal ve kültürel yapıların bedenleri nasıl etkilediği ve bu yapılar tarafından bedenlerin nasıl üretildiğidir. Beden ve beden üzerine uygulanan denetim, disiplin kaynağını içinde bulunduğu toplumun geçerli değerleri ve ideolojisinden aldığı söylenebilir. Bu sebeple de bedenle ilintili olan hastalık, sağlık, güzellik, gençlik, yaşlılık (Demez, 2012: 513), cinsellik, cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) gibi kavramlar kolaylıkla bedende görünürleşmekte ve somutlaşmaktadır. Aynı zamanda habitus bireyin duygusunu şekillendiren bilinç dışı eğilimlere, sınıflandırma şemalarına ve sorgulamaksızın kabul edilmiş tercihlere de göndermede bulunur (Featherstone, 2013: 161). Böylece habitusun kültür, tüketim kalıplarından etkilendiğini söyleyebiliriz. Bu yönüyle de habitus, toplumsallaşmış öznellik olarak da tanımlanabilir. Çünkü belirli hal, duruş ve yaşamsal pratikleri ihtiva eden ve çeşitli davranışsal pratikleri nesnel bir

zeminde oluşturmaktadır. Habitus hem pratiklerin hem de algıların üretimi ve yaşam tarzlarıyla ilişkisi bu niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple de yaşam tarzlarına ve sosyal zevklere ilişkin ayrımlar habitus üzerinden gerçekleşmektedir (Türk, 2008:125).

Descartes Kartezyen felsefesi, zihin ve beden ayrılığını öngörmektedir. Böylelikle modern Batı kültüründe beden, bu yaklaşımla birlikte akılla olan bağı koparmış olmaktadır. Beden bundan sonra kontrol edilmesi gereken bir nesneye dönüşmekte ve böylece modern dünyada beden varoluşumuzun masum bir sığınağı olmanın ötesinde anlamlar taşır hale gelmektedir (Mortaş, 2009:173). Modern dünyada beden algısına ilişkin iki karşılıklı sürecin varlığından bahsedebiliriz. Burada, bireyin dış dünya ile kurduğu ilişkinin sınırı bireyin bedensel varlığına indirgenir ve diğer taraftan da beden ideal sınırları da bireyin kendisi tarafından belirlenmemektedir. Aksine beden, bireyin gündelik aktiviteleri etrafına örülen düzenleyici ve yönlendirici söylemler tarafından belirlenmektedir. Daha anlaşılır bir ifadeyle, bizler bedensel görünüşümüz vasıtasıyla toplumsal alanda “kim ve ne olduğumuza” dair bir izlenim bırakmaktayken, bu toplumsal alanda dolaşan ve kabul gören “ideal beden” sınırlarına uyum göstermek için de bedenimiz üzerinde sürekli bir kontrol uygulamaktayız (Mortaş, 2009:173).

Erving Goffman (1956’dan akt. Van Der Loo ve Van Reijen, 2003:151-152) modern bireylerin belirgin özelliklerinin başında oyun oynamaları vardır. Bireyler davranış, mimik, bedensel tutum ve konuşma biçimleriyle kendi kimlikleri hakkında belirli mesajlar verirler. Oluşturdukları kimlikleri tümüyle başkaları nezdinde yarattıkları etkiye ayarlıdır. Bunun yanı sıra bireyler verilmek istenen imajlarıyla çelişen her şeyi, mümkün olduğunca gizlemektedirler. Burada modern birey akılcı ve hesaplayıcı davranışlarına –paradoksal bir biçimde- değersel akılcı yargılar eşlik etmektedir. Çünkü insan, nihayetinde ahlaki değerlerin dikkate alındığı bir sosyal bağlamda yaşamaktadır.

Modern toplumda insanların gittikçe daha fazla kendilerinin farkında olmaları ve her şeyi olduğu gibi kabullenmemeleri de beden ile ilgili kuramcılar tarafından vurgulu bir biçimde anlatılmaktadır. Bu konuyla ilgilenen yeni kuramcılar, insanın bu derece kendinin farkında olmasını, her şeyi denetleyebileceğine olan inancı pekiştirdiğini ve bu durumun da insanın kendi fiziksel kişiliği üzerinde odaklanmasına yol açtığını vurgulamaktadırlar. Bauman’a göre günümüz insanının sağlık ve güzellikle ilgili modern sabit fikirleri vardır. Bu da, bedeninin nihai sınırlarını reddetme gayretidir. Ama sonuçta bedeninin sınırları vardır ve hepimiz süper modeller ya da vücutlarını geliştirmiş şampiyonlar gibi görünemeyiz (Wallace & Wolf, 2012: 503). Günümüzün pek çok toplumunda erkeklerin başarı ve güçleriyle, kadınların ise çekicilikleri ve arzulanırlıklarıyla değer görmeleri, var olan toplumsal değer ve tutumların modern beden imajındaki rolüne bağlanabilmektedir. Bu söz konusu tutum ve değerler sebebiyle de kadınlar, erkeklere oranla daha fazla beden imajlarını önemsemekte veya kaygı konusu yapmaktadır (Çakı, 2011: 309). Bedenin sınırlarını gençlik, zindelik, çekicilik, güzellik, zariflik veya incelik olduğunda bedeninin cinsel haz nesnesine dönüşmesi daha da kolaylaşabilmektedir. Bartky’in kadın beden bakımı alanında çalışan kişilerin düşüncelerinden hareketle yaptığı çalışmada modern kadın bedeni profili söz konusu alanda çalışanlar tarafından şu şekilde tasvir edilmiştir: Bir kadının teni yumuşak, esnek, tüysüz ve pürüzsüz olmalıdır. Aynı zamanda giyim, deneyim ve derin düşüncenin izlerini de açığa vurulmamalıdır. Kıllar sadece yüzden değil bedeninin diğer yüzeylerinden de alınmalıdır. Bu disiplinler pratikler, ideal kadının bedeninin inşa edildiği uygulamalardır. Bu pratikler çerçevesinde kadının yüzü makyajlanmalıdır yani dönüştürülmelidir ve bu bedeninin diğer kısımları için de bu uygulamalar yapılmalıdır. Bu uygulamalar bedeninin farklı alanları için farklı şekillerde ve kesin kurallara göre uygulanmalıdır. Çünkü bu kültürün idealize ettiği kadın bedeni fazla kilolu olmamalıdır; dudakları öpülebilir; gözleri gizemli ve teni nemli olmalıdır (Bartky, 1999:68-72).

Goffman’a göre modern dünya bir gösteriş dünyasıdır. Modern zamanlarda duygu ve coşkular daha kolay ifade edilmekte ve bunlar üzerine konuşulmaktadır. Burada tüketimci arzu ve eğilimler ağır basmaktadır. Sadece mal ve hizmetlerin değil, ilişki (evlilik, arkadaşlık) ve fikirlerin (bilimsel

teoriler, dini ve politik ideolojiler) bile tüketilmesi söz konusudur. Bu durum davranışlarımızda öylesine merkezi bir konumdadır ki, modern zamanlarda bir tüketimci ahlaktan bahsetmek mümkündür. Böylece tüketim, kültürün genel bir niteliği, genel bir tutum ve zihniyet haline gelmiştir. Artık gerçekliği yargılamak için geleneksel değer ve normlar değil, son derece değişken sübjektif duygu ve coşkular bireyler tarafından kıstas olarak alınmaktadır. Bu değerlendirme “tüketimci ahlak”ın modern toplumlarda bu kadar ilgi görmesini açıklamaktadır (Van Der Loo ve Van Reijen, 2003:153). Tüketimci ahlakın ortaya çıkışı bazı toplumbilimciler (Reisman, Lasch ve Sennett) tarafından bağımsız bireyin çöküşü olarak kabul edilmiş ve modern bireyin, başkaları tarafından yönlendirilen, kendine güveni olmayan ve bağımsızlığını kaybetmiş bir “sürü hayvanı” haline geldiği ifade edilmiştir. Bu toplumlarda bireyler, reklam ve medyanın teşviki ile kimliklerini bireysel tarzda, tükettikleri mallar, ilişkiler ve fikirlerle anlamlandırmaktadırlar. Modern tüketiciler artık belirli bir ürün değil duygu satın almaktadırlar (Van Der Loo ve Van Reijen, 2003:154-158).

Lasch’a göre (1979’dan akt: Van Der Loo ve Van Reijen, 2003:183) modern birey sürekli olarak “ben, ben ve diğerleri” diye haykırmaktadır. Fakat bu durum kendisinin yeterli olduğu ve başkalarına ihtiyacı olmadığı anlamına gelememektedir. Tam tersine, modern birey tüm enerjisini kendi imajını kurtarmak için harcamaktadır. Lasch, burada narsist bir kişilikten bahsetmektedir. Çünkü narsist kişilik; yeterlilik, toplumsal çevrenin onayı olmadan ayakta duramaz. Narsist kişi yarın kendisine gerekli ilacı temin etmek üzere çabalayan bir uyuşturucu müptelası ile kıyaslanabilir. Burada sarf edilen tüm çaba kendi kişiliğini tatmin etme ve başkalarını kendisine hayran bırakma isteminden kaynaklanmaktadır.

Don DeLillo’nun “kitlese anestezi” olarak tanımladığı modern tüketim sürecini Lefebvre daha ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Lefebvre’ye göre toplumun amacı resmi meşruiyet çerçevesinde bireylerin bilinen, tasarlanan gereksinimlerini tatmin etmektir. İnsan için karşılanabilir gereksinimler söz konusu olduğunda, bu tatmin olabildiğince süratli bir doygunluğa dayanmaktadır. Gereksinim iyi tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş bir boşluğa veya çukura benzer. Bu boşluk – yani tüketim olayı- tüketici davranışları tarafından kapatıldığında, tatmin gerçekleştirilmiş olur. Tüketici; tatmin elde edilir edilmez doygunluğa yol açan aynı düzenek tarafından tekrar tahrik edilir. Gereksinim, öncekinden biraz farklı bir biçimde tekrar uyarılmaktadır. Böylece gereksinimler; motivasyonlar ve manipülasyonlarla kışkırtılan tatmin ve tatminsizlik arasında salınır. Üstelik motivasyonlar üzerine oynanan oyunun kuralını, var olan düzenek tarafından hiçbir zaman itiraf edilmemektedir (Lefebvre, 2013: 93-94). Bu durum aynı zamanda tüketici gereksinimlerinin zamanla kullanımdan düşmesi hesaba katılarak düşünülmelidir. Nesnelere kullanım süreleriyle oynayan kişiler veya kurumlar aynı zamanda motivasyonları da yönlendirirler. Nesnelere veya gereksinimlerin manevi yıpranma ve kullanımdan düşme süresinin kısılması için eski gereksinimlerin yerini yeni gereksinimlerin alması gerekir. Bu durum göstermektedir ki, tüketim kültürü; geçicilik kültürü toplumsal sınıfları -tekelleştirilerek- ve gündelik hayatı -akılcılaştırılmış bir biçimde- sömürülmesini hedefleyen bir strateji çerçevesinde modayı ve zevki yaratmaktadır (Lefebvre, 2013: 96). Artık günümüzde erotizm saplantılı bir hale gelmektedir. Böylece zamanımızda yalnızca görünüşte artan bir erkekliğe veya kadınlığa ve daha büyük boyutta bir cinsel zevk kapasitesine tanıklık ediliyor. Aslında burada ters yönde bir belirti de üstesinden gelinmeyen ancak bilincinde olunan bir cinsel soğukluk sebebiyle kadınlık ve erkekliğin azalışına da şahit oluruz (Lefebvre, 2013: 98). Nihayetinde tatmin olma durumu inatla aranmakta, tatminsizlik ve rahatsızlık birbirlerine ters düşerek veya karşı karşıya gelerek, birbirlerini kapsayacak şekilde birbirlerine karışıyor. Gösterinin tüketimi, bir tüketim gösterisine dönüşüyor (Lefebvre, 2013:99). Tüketim, gerçek -gerçeğin kendisi zorlamalar ve uygunlaştırmalar halinde bölünmüş iken - olduğu kadar imgesel ve kurgusal bir edim halini almıştır (Lefebvre, 2013:105). Bu imgesellik sadece nesnenin maddiliğini değil, aynı zamanda isteği ve zevki kopyalayarak, dolayısıyla da isteği ve zevki kurgusal hale getirmektedir (Lefebvre, 2013: 120). Böylece malların, durumların, görünümünün ve imajların tüketimi en önemli tüketim nesnesi haline gelmektedir.

Modern değerlerin hâkim olduğu toplumlarda kadın bedenine ilişkin sosyal anlamlandırmalar oldukça etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Bu anlamlandırmaların kaynağında ise modern

toplumda tüketime ilişkin oluşturulan sosyal anlamlandırmalar daha yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Böylece bu tür toplumlarda -modern, post-modern, geç modern, tüketim, tüketimci kapitalist gibi tüm modern toplum tiplerinde- tüketime ilişkin temel sosyal anlamlandırma, birey tüketim mallarını alma ve sergileme aracılığıyla toplumsal konum ve ayrıcalık kazandığı, aynı zamanda da mutlu ve kendini özel hissettiği varsayımına dayanmaktadır. Bu toplumlarda tüketimin içeriğindeki gereksinim duyma -ister gerçek isterse de sahte olsun- haz alma, mutlu olma, seçkin ve özel hissetme (Aylin, 2015:41-42) seksi ve formda olma gibi anlamlandırmalar doğrudan ya da dolaylı olsun beden –özellikle de kadın bedeni- üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Tüketimi temel alan toplumlardaki tüketim değerleri, bedene arzu-haz-seçkinlik simgesi olma anlamı yüklendiğinden beden tüketim kültürünün nesnesi haline gelmektedir. Bedene ilişkin sosyal anlamlandırmaların etkisiyle girilen seçkinlik arayışı ve çabalarının başlangıç noktası, bireyin kendi bedeni olmaktadır. Böylece bedene ilişkin bir tür stigma (damgalanma) haline gelen sınıfsal beğeni ve seçkinlik bedende maddileşmektedir. Bu stigmatın en ideal dışa vurumu da tüketim kültürünün belirlediği araçlar olan moda, kozmetik, estetik cerrahi (Aylin, 2015:42-43), spor yardımıyla gerçekleşmektedir. Modern tüketim araçlarıyla oluşturulan veya oluşturulmak istenen “*tasarı beden*” modern teknoloji aracılığıyla, üzerinde her tür değişimlerin yapılabildiği ve sergilenebildiği “*kültürel plastik beden*” haline gelmektedir (Aylin, 2015:42). Kısacası modern toplumlarda kadın bedeninin neredeyse tüm bölümlerinin en ince ayrıntısına kadar tüketimi teşvik edecek bir biçimde erotikleştirilmesi “*kültürel plastik beden anlayışı*” kaynaklıdır. Bu düşüncenin eyleme geçirilmesi ise kadın bedeninin özgürlüğü maskesi altında tüketimi teşvik eden araçlar vasıtasıyla ve kadın bedeninin ayartıcı bir şekilde görünürleştirilmesiyle sağlanmaya çalışılmaktadır.

Tüketim ağlarını tam olarak tespit etmek her zaman bazı zorluklar içermektedir. Bu durum tüketim ağlarının çoğunlukla daha geniş toplumsal ve kültürel süreçlerin içine gömülü olmasından kaynaklanmaktadır. Kültür ağları hem gerçek hem de simgesel anlamda, çok sayıda uzantıya sahiptir. Bu nedenle tüketim araştırmalarında özele ve özgün olana inme yolundaki her türlü çabanın bir dizi sıkıntıyla karşılaşması olasıdır. Günlük yaşamın karmaşık gerçeği de dikkate alınarak konunun nasıl değerlendirileceğine ve tüketimin uzantılarının nereye kadar izleneceğine karar vermek gerekmektedir (Öncü, 2012:183-184).

Tüketim kültürünün gelişmesi, alışveriş merkezlerinin çoğalması, ürün çeşitliliğinin artması ve sergilenme ölçeklerinin büyümesi ile birlikte -özellikle orta sınıfın kadınları için- tipik tüketim ortamlarında ve etkinliklerinde daha fazla zaman geçirilmektedirler (Ayata, 2012: 47). Söz konusu sınıfın kadınları için stil, sunum ve görüntü sadece bir kimlik veya zenginlik ve servete bağlı değil, bir tüketim biçimi ve estetiğine de bağlıdır. Burada kadınlar için estetik, beğeni ve zevk sahibi olmak sadece başkalarını etkileme aracı olarak kalmayıp, aynı zamanda onların toplumdaki güçlerini ve konumlarını arttıran bir nitelik görevi görmektedir. Bu sebeple de yeni orta sınıf ailelerinde kişiliğin özgün unsurlarının tüketim ve yaşam tarzı ile ifade edilmesi tipik olarak kadınlarla özdeşleştirilmektedir (Ayata, 2012: 50).

Kapitalizmin varlığı, üretilen metaların satılmasına dayanmaktadır. Bu sebeple de, kapitalizm, sürekli olarak bireyi tüketime yönlendirmektedir. Günümüzde bedeninin bu ölçüde önemli bir öge haline gelmesi kapitalist tüketim kültürünün bir sonucudur. Ortaçağda ve kapitalist üretim biçimi öncesi dönemde beden çok önemsen bir konuma sahip değildi. Hatta Ortaçağ'da beden sürekli aşağılanmıştır. Keşişlerin bedenlerine dair kiri erdem olarak görme, banyo ve temizlik bakımlarını da rehavet ve lüks kabul etme gibi uygulamaları buna örnek verilebilir. Günümüzde ise kapitalizm, tüketim ve gösteriş üzerine kurulu olduğundan dolayı bedeni önemsemektedir (Kızılçelik, 2003: 89-90).

Günümüzde tüketim alışkanlıklar daha çok imaj üzerinden yürütülmektedir. İmaj ise; algılamaların, adlandırmaların, görünümünün ilişkisinde yapılandığı için nesnel gerçeklikten daha çok göreceli hissi oluşumlara, dedikodulara bağlı gerçekleşmektedir. Eğer imaj, popüler kültürün kanatları altında neş-u nema buluyorsa, bu kültürün genel karakteristiğine uygun olarak daha ani,

sıg, geçici, yüzeysel ve bayağıdır. Ama bütün bunlara rağmen tedavülde olduğu sürece de halkın dilinde ve gönlünde, gündemde, ön sırada, ortalığı kasıp kavuran; duygu ve düşünceleri ifade etmektedir (Güneş, 2006:115-116). Günümüzde toplumsal kabul arayışında imaj şiddetle önerilir. İmaj modern toplumlarda çoğunlukla kadının bedeni ve cinselliği kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Çünkü modern toplumlarda kadın için öngörülen kalıpsallaşmış davranış, tutum ve bakışlar kadının bedensel cazibesine ve cinselliğine indirgemıştır, denilebilir. Bu modern örüntüler sebebiyle de kadın, halk nezdinde muteber mevki edinmenin, itibar kazanmanın, düzgün bir işe veya güne başlamanın, sosyal benlik ve kimlik inşasının önkoşulunu sahip olunan bedensel ve cinsel imajla kazanılacağına inan(dırıl)maktadır.

Çağdaş popüler kültürde beden şimdiye kadar görülmemiş ölçüde bireyselleşmiştir. Artık günümüzde giderek artan sayıda insan -özellikle yeni orta sınıflar arasında- kendi bedenlerinin sağlık, biçim ve görünüşleri ile daha fazla ilgilenmektedir. Gazeteler, dergiler ve televizyonlarda bedenin imajı, plastik cerrahi, bir vücudun nasıl seksi, güzel ve genç görünümlü kalacağı ile ilgili haberlerle, ürünlerle doludur. Günümüzde beden kültürü milyonlarca dolarlık bir endüstri ve sektöre dönüşmüştür. İradesizlik, kontrol eksikliği ve irrasyonel bir unsur olarak algılanan şişmanlıkla mücadeleden tutun da birçok ayrıntıya kadar bireyler kendi görünüşünden sorumlu tutulmaktadır. Bireyler de sorumluluklarının sebeplerine uygun olarak hayat sahnesinde yaşam kalitesini yükseltmek, bedenin formunu korumak ve sağlıklı yaşamak için modern ve post modern beden kültürünün faaliyetlerine (sağlık, estetik, kozmetik, güzellik, diyet, fitness gibi) katılmayı kendileri için bir zorunluluk olarak görmekte dirler (Shilling, 1993: 1-2; Odabaş, 2005: 160).

Günümüzde sağlık alanı bile hayatta kalmaya bağlı biyolojik bir buyruktan daha çok statüye bağlı toplumsal bir buyruğa dönüşmüştür. Bu sebeple sağlık temel bir "değer"den daha çok bir "değer yükleme" ve değer yüklemenin gizemli sisteminde de doğrudan doğruya güzeleğe eklenen bir "form" olarak anlaşılmaktadır (Baudrillard, 1997:169). Geleneksel etikte beden bireyin hizmetindeyken, buyurgan modern etikte ise birey kendi bedeninin hizmetindedir. Çünkü modern kültürde bireyin sağlığına ve beden bakımına özen gösterme zorunluluğu vardır. Bu durum, toplumda saygınlık kazanmanın bir belirtisi olarak kabul edilmektedir. Tüketim toplumunun buyurgan ilkelerine göre modern kadın hem bedeninin rahibesi hem de yöneticisidir ve bu sebeple de, o bedenini güzel ve rekabet edebilir bir şekilde tutmadaki özeni toplumdaki diğer kişilere göre daha fazla olmak zorundadır (Baudrillard, 1997: 170-171). Bu çözümlemenin tüm psiko-işlevselliğinin ekonomik ve ideolojik anlam kazandığı yer burasıdır. Beden, güzellik, erotizm, cinsellik, çıplaklık sattırır ve bu durum son kertede "bedenin özgürleşmesi"nin tarihsel sürecinin tamamını yönlendiren nedenler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Emek gücü için olduğu gibi beden için de aynı özgürleşme söz konusudur. Üretimci rasyonel amaçlar adına bedenin sömürülebilmesi için "özgürleşmesi veya özgürlüğüne kavuşması" gerekir. Başka bir deyişle arzu gücünün rasyonel olarak güdümlenebilir nesne/gösterge talebine dönüşebilmesi için bireyin bedenini keşfedebilmesi ve bedenini narsistik olarak kuşatabilmesi -biçimsel zevk nesnesi- ile mümkün olabilir (Baudrillard, 1997:163-164). Bedenin özgürleşmesi bedenin olumsuz bir şekilde ilgi nesnesi olarak oluşturulmasına veya sürekli olarak yeniden dizayn edilmesine yol açmaktadır. Böylece bedenin ödüllendirici ve büyük ilgi süreci içinde modern anlamda kurulmasıyla da beden dikkate değer bir baskı altına alıcı ilgi kuşatışını beraberinde getirdiği söylenebilmektedir (Baudrillard, 1997: 172).

Vücudu kütleli olarak belli bir düzeyde tutmanın bir yöntemi olan diyet geçmişte akli dengeyi, mantığı ve sağlığı desteklemenin bir yolu olarak görülmüştür, şimdilerde ise; uzun ömür, cinsellik ve güzellik bakımından desteklenmektedir. Günümüzde vücut güzelliği kültürünün kendini muhafaza etme ve kendine verdiği önem, Batılı sanayi toplumlarında nüfusun yaşlanmasıyla da bağlantılı olabilir. Böylece, insan bedenlerinin yaşlanma süreçleri bakımından ele alınıp şekillerinin önemli değişikliklere uğradığına şahit olunmaktadır. Bu yeni bakış açısına göre bugünün ideal insan imgesi, önümüzde uzanmakta olan sonsuz gençliktir. Bu sonsuz genç beden görünümlerinin de ancak devamlı idman ve atletizm, belirli aralıklarla yüz çektirme/gerdirme, yağların aldırılması ve göz kapaklarının ameliyatla düzeltilmesi ile mümkün olduğu bilinmektedir.

Bu çerçevede genç bedenler, yaşlılığa karşı adeta yeniden inşa edilmektedirler (Wallace & Wolf, 2012: 507).

3.2. Modern Toplumda Kadın Cinselliğinin Toplumsal İnşası

Sosyologlara göre cinsel inançlar, pratikler, ilişkiler ve kimlikler doğal olmaktan ziyade sosyal kalıpları yansıtır. Cinsellik, sosyal olarak kurulu, cinsel hazlar ve arzular bile bedensel potansiyel kaynaklı olduğu kadar bir kültür ve tarih konusudur (Bilton vd.:2009:152). Aynı zamanda Foucault ve Bauman'a göre de cinsellik toplumsal olarak inşa edilmektedir (Castells, 2013: 332; Bauman, 2005: 267-270). Bedenleri algılama, düzenleme, hareket ettirme ve ahlaki olarak değerlendirme yöntemleri ile doğum, cinsellik ve ölüm gibi meseleleri ele alış tarzlarının tümü içinde yaşanan toplumun sosyo-kültürel ve tarihsel bağlamı tarafından şekillendirilmektedir (Lupton, 2002: 57). Seidman'a göre cinselliği içeren insan doğası; toplumsal ve tarihsel değişimler tarafından şekillendirilmiştir. Bu sebeple 20. yy. var olan cinsellekle ilgili yeni düşünme yollarına baktığımızda kadın ve erkek cinselliği arasındaki temel farklılıklar insanın biyolojisinden ziyade sosyal koşullar tarafından belirlenmektedir (Seidman, 2011:5-8).

Geleneksel Hıristiyan öğretisi cinsellikte zevk almayı kirliliğe hale gelmekle özdeşleştirmektedir. Cinsel birleşimde esas olan çocuk yapmaktan başka bir fikre sahip olmamadır. Böylece cinsellik hep kirliliğin yanında ve kutsalın karşı tarafındadır (Arpacı, 2013:141-143). Modern toplumlarda ise beden cinsel etkinlikte birlikte anılma eğilimini doğurdu. Bu durumsal değişim sonucunda bedenin anlamında kaymalar meydana geldi ve bedensel sözcüğünün anlamı cinsel olanla özdeşleşti. Nihayetinde beden giderek cinsel eyleme indirgenen ve meşru bir şekilde müdahale edilen bir söylemin içine yerleştirildi (Arpacı, 2013:145). Bu çerçevede, bedenin ve bedenin cinsel olarak inşa edilmesi toplumsal süreçlerdeki değişimler ve kültürel kodların yeni biçimlendirilmesinden bağımsız değildir. Çünkü bir toplumda bedene ve cinselliğe dair yaklaşımlar, uygulamalar, pratikler gündelik hayatın içinde ve sosyo-kültürel bir süreç olarak inşa edilmektedirler.

Giddens'a göre modern toplumlarda cinsellik yeraltına sürülmez. Tersine, sürekli tartışılmaya ve araştırılmaya başlanan bir olgusal durum haline gelmiştir. Hatta Giddens, Foucault'nun 'seks daha önceki hiçbir toplumsal düzenin zihnini bu kadar ısrarla, bu kadar yaygın bir biçimde hiç meşgul etmiş midir?' sorusunu tekrar ederek cinselliğin modern toplumdaki dönüşümü hakkındaki düşüncesini kanıtlamaya çalışır (Giddens, 2010:23).

Post-modern toplumlarda beden bir proje, bir strateji, bir kurgu, bireyin kendisini bulduğu ve inşa ettiği bir alan olarak görülmektedir. Bedenle birlikte benliğin ve kimliğin inşa oluşunda etken olan konulardan biri de; cinselliğin değişen tanımıdır. Toplumsal ve teknolojik değişim ve gelişmeler nedeniyle, cinsellik ile üreme arasındaki zorunlu bağlantı ortadan kalkmıştır. Yani doğurma artık kader değildir ve artık üreme; doğum kontrol yöntemleri ve kürtaajla kontrol altına alınabilmektedir. Kadınlar için üreme –yani annelik- artık doğal bir kader değildir. Bunu sağlayan ise doğum kontrol ve aile planlama önlemleri ile gebeliği sonlandırma konusundaki hukuki imkânların var olmasıdır. Bu gelişmeler sayesinde sadece doğrudan üreme süreci değil, bedenin fiziksel inşası ve cinselliğin tezahür ediş tarzı da değişip dönüşmektedir. Nihayetinde bu yeni durumun kadın cinselliğini annelik alinyazısından kurtardığı düşünülmektedir (Şişman, 2013:35-36; Beck, 2011:167). Günümüzde giderek yaygınlaşan kiralık anne, sperm bankaları, tüp bebek uygulamaları da çocuk sahibi olmayı aile dışında mümkün kılan teknik bir meseleye indirgediği söylenebilir.

Eğer toplumsal cinsiyetin kendisi bile sosyal olarak kuruluyorsa, o zaman toplumsal cinsiyet ve beden arasında nasıl bir ilişki mevcuttur? 1970'li ve 1980'li yıllarda bu soruya verilen yanıt, "*cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) ayırımı*"dır. Burada toplumsal cinsiyetin, doğal seks temeli üzerine konulan kültürel bir cila olduğu ifade edilmiştir. Seks, bu formülasyonda, erkek ya da kadın bedenleri arasındaki farklılıklara –kromozomlar, üreme organları ve yeniden üretim kapasiteleri arasındaki ilişkiye- işaret eden bir unsur görevi gördüğü iddia edilmekteydi. Seksin

kadını erkekten ayıran bir doğası ve doğada kökleştiği söylenmekteydi. Öte yandan toplumsal cinsiyetin, sosyal olarak kurulmuş ve son derece değişken erillik ve dişilik kategorilerine işaret ettiği ifade edilmektedir (Bilton vd.:2009:131-132). Farklı kültürler üzerine yapılan incelemelerde, 'erkek' ve 'dişi'nin doğal anatomik farklılıklara dayanan evrensel kategoriler olduğu iddiasına kuşkuyla bakılmaktadır (Bilton vd. 2009:132). Erillik ve dişilik hakkındaki fikirler –farklı somut biçimlerle- erkek ve dişi bedenleri biçimlendirmektedir. Böylece, erkek ve dişi bedenleri, doğa ve sosyal süreçler arasındaki etkileşimin ürünü olarak değerlendirmek de mümkündür (Bilton ve vd.:2009:133).

Cinselliğin sosyal kuruluşunu anlamının bir yolu olarak araştırmacılar, "cinsel alfabe" kavramını geliştirdiler. Cinsel alfabe, cinsel arzu ve cinsel pratik için bireylere bir tür kılavuz veya kopya verme görevi görmektedir. Bireyler sosyalleşme sürecinde, sadece partnerlerine karşı nasıl davranacağını değil, aynı zamanda belirli durumlarda belirli şeyleri arzulamak ve cazibeyi belirli yollarla izlemeyi öğrenerek cinsel alfabeyle içselleştirirler (Bilton vd.:2009:152).

Amerika'da lisans düzeyindeki öğrencilerden; farazi bir "ilk çıkma"ya ilişkin davranışları ayrıntılı olarak yazmaları istenen bir araştırmada, yanıtlayıcı öğrencilerin hemen hemen tümünün görünüş konusunda kaygılanma, partneri etkilemeye çalışma, gülme, şakalaşma, sohbet etme konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. Erkeklerden ne yapılacağına ilişkin karar verme, buluşmayı ayarlama, hesapları ödeme, fiziksel teması başlatma, buluşmayı sürdürmeye söz verme sorumluluğunu almaları beklenmektedir. Bu sonuçlar neticesinde araştırmacılara göre erkekler; planlayıcılar, ekonomik tedarikçiler ve cinsel başlatıcıdırlar. Diğer yandan kadınlardan beklenen, "cinsel obje ve duygusal kolaylaştırıcılar" olmaktır (Bilton vd.:2009:152). Bu çalışmanın sonuçları kadının bir seks objesi olarak görülmesinin -hem erkek hem de kadınlar tarafından- "cinsel bir alfabe veya cinsel bir kılavuz" figürü olarak içselleştirildiğini göstermektedir. Günümüzde modern toplum tiplerinde hakim olan popüler ve kapitalist tüketimci kültürel piyasanın da yer yer geleneksel toplum temelli eril ve ataerkil söylemler çerçevesinde kadına, kadın bedenine ve cinselliğine bakışının –kadın bedeninin cinsel obje olarak görülmesi- devam ettiğine şahit olmaktadır. Kadınların "kendini güzel bir cinsel obje olarak sunma mecburiyeti" altına hissetmeleri veya kalmaları kadının kendisinin bile kadını cinsel bir kullanım aracı olarak değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır. Modern toplum tiplerinde kadın bedeninin yoğun bir biçimde cinselleştirilmesi ve bunun yaygın olarak hayatın her alanında kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Böylece kadın bedeni gündelik hayatta bir tür pornografi malzemesi olarak kullanılmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak Baudrillard'a göre bu pornografik görünüm nedeniyle cinsellik de sonunda gereksiz bir şeye dönüşmektedir. İşte asıl müstehcen olan da budur; zira burada söz konusu olan şey görülen çok sayıda cinsel ilişki değil, cinsel ilişkinin artık gereksiz bir şeye dönüşmüş olmasıdır. Esasında burada bireye gösterilmek veya hissettirilmek istenen bir şey varsa o da doymak bilmeyen cinsel arzularıdır (Baudrillard, 2011: 41). Kadın bedeninin cinselleştirilmesini Baudrillard, ayartma ve nesneleşme kavramlarını kullanarak ifade etmeye çalışmaktadır ve Satre'dan yaptığı alıntı ile "bana göre ayartmak demek insanın hiç farkında olmadan başkasına karşı tamamen sorumlu hale gelmesi, kendini onun gözüyle görmesi ve ona onun görmek istediği şekilde görünmesi demektir. Ayartmak demek insanın hiç farkında olmadan sunduğu görünümle başkasını tuzağa düşürüp onu elde etmesi demektir. Kesinlikle vazgeçmeyeceğim bir şey varsa o da bu farkında olmama durumudur, çünkü ben mücadelemi büyüleyici bir nesneye dönüştürerek sürdürmek isterim..." şeklinde açıklamaktadır (Baudrillard, 2011: 155-156). Burada nesne sözcüğüyle ifade edilmeye çalışılan şey, kendinden ne istenirse yapmaya hazır, evrensel bir kurban ve avcı, yani baştan çıkartılmış, fahişleştirilmiş, köleleştirilmiş, güdümlenmiş ve bu şekilde damgalanmış olmakla birlikte kesinlikle ayartıcı ve kendisine yabancılaşması olanaksız bir varlıktır. Bir kez cinsel nesne olma gibi temel bir özelliğe (özgürlüğü) sahip olduğu kabul edildiğinde, kadının, sizinle her türlü aşk ve psikoloji oyununu oynamaya hazır olduğu görülmektedir. Ancak sizin ayartacağınız ya da sizi ayartacak kadın bu işi bir özne olarak değil, kusursuz bir nesne olarak yapacaktır. Kadın hükmedilmeye, sömürülmeye ve ayartılmaya hazırdır; ancak bunu kendine yabancılaştığı, boyun eğmek istediği ya da mazoşist olduğu için

kullanmamaktadır. Oysa kadını güçlü kılan bir şey varsa o da kesinlikle özneleşmek gibi bir sorunu olmaması ve özneleşme olayına tamamen duyarsız kalmasıdır. İpleri elinde tutan kadın ya da oyunu yönlendiren nesne sahip olduğu ironik güce güç katmaktan başka bir şey yapmamaktadır (Baudrillard, 2011: 161-62).

Tarihsel süreçte ve hatta modern zamanlarda hem kadın hem de erkek bedeni, estetik ve erotik değişim değerine indirgenmiştir. “*Elle*” gibi moda dergileri üzerine yapılan çalışmalarda kadınların gözünde reklamın, filmin ve kitle edebiyatının önerdiği model erkek; keskin bakış, geniş omuz, güçlü kas ve spor araba ile ifade edilmektedir. Bu atletik erkek model, cinsel atletizmi de içinde toplar. Görüldüğü gibi estetik/erotik söylemi düzenleyen kadındır ya da bu söylem daha çok kadından hareketle düzenlenir. Baudrillard Batı tarihi boyunca estetik ve erotik söylemin kadından hareketle düzenlenmesinin toplumsal (kölelikle ilgili) ve tarihsel olduğunu da ifade etmektedir. O’na göre kadın tarihsel çağda kötücül ve kötücül cinsellikle mahkûm edilmiştir. Ancak eskiden cinsiyet olarak köleleştirilen kadın günümüzde cinsellik açısından özgürleştirilmiştir. Burada kadın ile cinsellik arasındaki temel ideolojik karışıklık hiç de ortadan kalmaksızın kadın ve bedenin özgürleştiğine şahit olunmaktadır. Kadın ve beden adına gerçekleşen tüm özgürleşmelerle birlikte cinsel özgürlük ve erotizm kendini himaye değerleri sistemi görevi görmektedir. Bu biçimsel, narsistik veya tüketimsel özgürleşme söylemi ile kadının gerçek özgürleşmesi önlenmektedir. Kadınlara cinsel özgürleşme karıştırılarak, kadın cinsel özgürleşmeyle, cinsel özgürleşme de kadınlara etkisiz hale getirilir veya tüketilir (Baudrillard, 1997: 166-167). Bu düşünceden hareketle yer yer kadın hareketlerinin kadının özgürlüğünü daha çok kadının kendisini cinsel olarak ifade etmesiyle ilişkilendirmeleri içinde tuzaklar barındırdığı söylenebilir. Castells bu durumu göz önünde bulundurarak radikal feminist hareket içindeki yeni kuşak feministlerin bütün biçimleriyle cinsel ifadeye önem verdiğini söylemektedir. Örneğin bunlar, kadınsılığın tuzaklarından kaçınan klasik feminist giyim tarzının kırılması ile kadınların kendilerini sunumda seksiliğin vurgulanmasını savunmaktadırlar. Ayrıca bu savunma veya vurgulanma biseksüellik ve deneycilik de dâhil, kadın cinselliğinin bütün ifade biçimlerinin kabul edilmesine kadar uzanmaktadır (Castells, 2013: 308). Buna karşı diğer bazı feministlere göre; Batı’da cinsel özgürlüğün kadınlar için bir tuzak olduğunu, aslında bu durumun erkeklerin işine yaradığını savunmaktadırlar (Castells, 2013: 340). Kadınlar ile erkekler arasındaki çatışmalı ilişkiler yeni aile biçimlerini ve insan ilişkilerinde de yeni cinsel ilişki biçimlerini (eşcinsel ve lezbiyen) denemenin kapılarını açtı. Böylece kısmen de olsa kurumsal sınırların olmadığı cinsel özgürlük, kendini ifade etmenin yeni cephesi haline geldi (Castells, 2013: 255). Cinselliğin tüketim nesnesine dönüşmesi yeni haz arayışlarının cinsellik üzerinden yapılmasını ve ifade edilmesini sağlamaktadır. Yeni cinsel ilişki biçimlerini deneme isteği ve alışkanlığı da bu bağlamda değerlendirilebilir

Modern zamanlarda “*güzellik*”, “*hoş, enfes, çekici*” gibi ifadeler bile “*ideal ve seksi beden*”le ilişkilendirilmektedir. Güzel kavramı artık beden üzerinden adlandırılmaktadır. Oysaki estetik öğretisi çerçevesinden güzellik daha çok tinsel yaklaşım yönünden değerlendirmekte veya kabul görmektedir. Günümüzde güzellik belirli oransal nitelikler çerçevesinden “*kusursuz güzellik*” kavramının yaratılmasına sebep olmuştur. Böylece artık güzele ilişkin yargılar bu orandaki ideal tipoloji ile özdeşleştirilmiştir. Vücudunu değiştirerek daha mutlu olabilecekleri yargısı insanlar tarafından kabul gördükçe, mutluluğun medikal deneyimlerle sağlanabileceği kanaati de insanlar arasında yaygınlaşmaya başladı. Bu noktada, kadın kendi bedeniyle oyuncu konumuna indirgendiğinde, kadın, bu ideal bedenle mutluluk ve haz duymaya başlayacaktır. Bu kadının bu düşünce ve konumu sağlayabilmesinin yani kendi bedeniyle oynayabilmesinin aracı estetik cerrahi olmuştur. Başka bir yönüyle de kadınlar için bedenlerini daha özgür kılma tercihinin gitme yolu bir anlamda başka bir kölelik değil midir? Çünkü önlerine konulan özgürlük paketi içine konulan estetik cerrahi (Kesim ve Kar, 2010:182-183), fit olma, zayıflık, giyim stili, takılar, spor, kozmetik araç-gereçlerini kullanma da kadın için yeni bir baskı aracına dönüşmektedir. Yani bedensel dönüşümle sağlanan güzelliğin temel niteliği hazcı bir cinsellik görünümüyle kendisini ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Dün anne olarak tasarlanan kadın bedeni, bugün haz, cazibe,

seksilik açısından tasarlanmaktadır. Bu yüzden de kadın bedenine ilişkin estetik ölçüler de farklılaşmaktadır.

Güzelleşme ve egzersizle bedene biçim verme, kültürel olarak oluşturulan güzellik standartları içinde düşünülmektedir. Daha çok geçmişte ve az bir kısmın da günümüzde bazı toplumlarda dolgun ve şişman beden zenginlik sembolü olarak görülmektedir. Ancak tüketim kültürünün egemen olduğu toplumlarda diyet ve egzersiz üzerinde yoğunlaşma daha fazla görülmektedir. 1950'li yıllarda özellikle Amerikan sinemasında hâkim olan güzel kadın figürü; iri göğüs ve kalçalı kadın tipi (Jane Mansfield, Sophia Loren) ile sembolleşirken, 1970 ve 1980'li yıllarda yerini küçük göğüs tipine (Brooke Shields) terk ettiğine şahit olunmaktadır. Böylece günümüzde benliğin yansıtılmasında ve sembolleştirilmesinde beden ve güzellik kültürel değişimin izinden gitmektedir. Estetik cerrahi ile bedene yeni biçim verme fiziksel olarak sağlık ihtiyacından daha çok estetik, cinsel nedenlere dayanmaktadır. Ölçü ve cazibe açısından, benlik kavramının önemli bir parçasını bu sebeple beden imajı oluşturmaktadır. Vücudun özellikle belirli bölümlerine ilişkin zayıf beden imajı da bireyi estetik cerrahiye yönlendirebilmektedir (Odabaşı, 2013: 88-89).

Yanıkaya'ya göre, popüler kültür ürünleri - müzik ve video- beden dilini cinsellik söylemi içine yerleştirir. Popüler kültürde erkekler baskınlık ve şiddetle, kadınlar ise fiziksel görünüm ve cinsel arzuya çağırışım yapan bir biçimde yeniden çoğaltılmaktadırlar. Bu yaklaşımda kadın bedeninin her bir parçası cinselliği ve erkek arzusunu kışkırtan bir bağlamda betimlenir (Yanıkaya, 2009: 50-51). Aslında cinselliğin anahtarını ellinde tutan ve erkeğin iğneleyici bakışına maruz kalan kadın, cinsel bir objeye ve aynı zamanda tüketim kültürü piyasasının esir aldığı bir köleye dönüşmektedir. Bu tüketim piyasası böyle bir tutumla kadın bedenini açıp yerlere sermekte, allayıp pullamakta, giydirip süslemekte, arzuların, hazın, cinselliğin bir nesnesi haline getirmekte herhangi bir sakınca görmemektedir (Gülkaya, 2009: 108). Kadın bedeni, erkeğin bakış nesnesi olarak kurgulandığında, kadının tüm beden parçaları erkeğin cinsel keşfine açık ve cinsel haz sağlayan bir unsura indirgenmiş olur. Bu argümanlar toplumsal yaşamda söylemlerin, imgelerin ve anlamların, popüler kültür ürünlerinin ve diğer tüketim toplumu aygıtları vasıtasıyla dolaşıma sokulmaları, toplum nezdinde kadına veya bedenine yönelik cinsel merkezli bir bakışın meşruiyet kazanmasına da yol açabilmektedir. Bu meşruiyet durumu ise ileride bu tür sosyal davranış kalıplarının toplumsal hayat ve kurumlar içerisinde yaygınlaşmasına sebebiyet verebilir. Tüketim kalıplarının kısa sürede geniş toplumsal kesimler arasında yaygınlaşmasına ilişkin aşağıdaki çalışmanın sonuçları öğretici bilgiler sunmaktadır.

1990'lu yıllarda İstanbul da yapılan bir çalışmada, cinselliğin o günün İstanbul'unda seyirlik bir tüketim malzemesi haline geldiği saptanmıştır. Tüketim kültürü ile cinsellik artık geleneksel evlilik ve aile yaşamının zincirlerinden sıyrılıp bir noktada tüketerek zevk ve keyif almak, dolayısıyla sahip olmak, belki de sahip olduğunu bir kenara atmak ya da yeni tüketim nesnelere aramakla ticari tüketim için halka açık bir gösteri haline dönüştüğü ifade edilmektedir. Artık cinsellik ve erotizm görüntüleri her yerde kolayca teşhir edilebilmektedir. Görüntüler piyasasından sunulanlar, kısa bir süre sonra ürünler piyasasında çeşitli fiyat ve kalitelere satılmaya başlamaktadır. Kentin orta sınıflarının cinsel bedenlerinin bakımı ve güzelleştirilmesine yönelik sağlık, güzellik, diyet, fitness, kozmetik ürünler ile plastik cerrahi yöntemlerini müşterilerine sunan merkezlerin yoğunlaşması bu açıdan düşünülebilir. Hatta kentin kenar semtlerinin pazarlarında bile son moda kadın iç çamaşırlarının ucuz versiyonlarını satan özel tezgâhlara kolaylıkla rastlanabilmektedir (Öncü, 2012: 185).

Günümüzde bir cinsel devrim yaşanmakta ve bu söz konusu devrim 1960-1970'lerin toplumsal hareketlerin yönlendirdiğinden farklılık arz etmektedir. Yaşanmakta olan bu cinsel devrim temelde evlilik, aile, heteroseksüellik ve cinsel ifadeyi (arzu) birbirinden ayıran bir yapıdadır. Kısmen tüketimci cinselliğin yükselişte olduğu görülmektedir. Normatif cinsel ilişki biçimi üremeye dönüktür. Ancak günümüzde bu cinsel yönelim biçimleri giderek ilişkisel (arkadaşlık) ve eğlenceye dönük (cinsel hazza yönelik) bir eğilim kazandığı belirtilmektedir (Castells, 2013: 373-376). Yeni cinsel yönelimlerin arandığı günümüzde tüketimcilik, deneycilik, erotizm ve narsisizm

kültürünün heyecan kattığı fantezilerle Giddens'ın ileri sürdüğü gibi cinsellik toplumsal bağlarından kopartılarak bireyin özel mülkü haline gelmektedir. Bu durum her zaman özgürleştirici bir mücadele değildir. Çünkü arzu genellikle ihlalden doğar ve bu sebeple “*cinsel olarak özgürleşmiş bir toplum*” bireylerin kendilerini üretmekten ziyade birbirlerini tükettiği bir kişisel fanteziler süpermarketinden ibaret olur (Castells, 2013: 378).

Çağdaş toplumlarda zevk ve hazzı elde etmek için fanteziler, düşler ve imajlar önemli araçlar olarak görülmektedir (Odabaşı, 2013: 114). Bu duruma en iyi örnek pornografinin fazla ilgi görme nedeni ile ilişkilendirilebilir. Pornografik kitap, film ve benzeri ürünleri tüketen insanların bu ürünler vasıtasıyla cinsel fantezilerini hayata geçirme ya da geliştirme amaçları, bu bağlamda düşünülebilir (Odabaşı, 2013: 117). Cinsel uyanmanın birçok hedonik tüketim² biçiminin temel sonuçlarından olduğu söylenebilmektedir. Örneğin, lise ve üniversite öğrencisi genç insanlar için rock ya da pop konserleri hedonik bir deneyim olarak isimlendirilebilir. Bu ilişkilendirmeyi hem izleyici hem de sanatçıların söylemlerinden (“*ben sahnede kendimi seksi hissediyorum, cinsel fantezilerimi harekete geçiriyorum, sahnede seyircilerimle hayali ilişkiye giriyorum*” gibi) anlaşılmaktadır (Odabaşı, 2013:118-119). Tüketim kültürü ve yayıcılarının kadınların giyim ve beden imajları vasıtasıyla hem kendi hedonik duygularını ve fantezilerini hem de kendileri dışındaki bireylerin bakışlarını kendi imajlarına cezbettirmeleriyle onların hedonik duygu ve fantezilerini canlı tutmaya çalıştığını söylemek mümkündür. Toplumda bireyler ve cinsiyetler arası bu karşılıklı hedonik tutumların toplumsal yaşamda beden ve fiziki görünümle ilgili cinsel tüketimi yaygınlaştırdığı söylenebilir.

1960'ların sonrası veya post-modern toplumda neredeyse tüm endüstri dalları “*kültür endüstrisine*” dönüşerek tüm metalar kültürel göstergelerle donanmıştır. Bir göstergeye dönüşmüş tüketim objesi diğer gösterge objelerle soyut ve sistematik ilişki içinde kabul edilmektedir. Böylece beden bu göstergelerin dolaşımına ve disiplinine tabi kılınmaktadır. Burada bireyi büyüleyen şey makyajın ve bedenin, arzunun nesnesine dönüştürülmesidir. Beden -özellikle kadın bedeni- epilasyon, rimel, dövme, makyaj vb şeylerle kültürelleştirilmiştir. Erotik olan artık homojen göstergeler sistemi içinde oluşturulmakta ve cinselleştirilmiş beden bir tapınma nesnesine dönüştürülmüştür. Bu imgelerle düşünülen veya yaratılan beden artık negatifliğin, ölümün ve kastrasyonun (kısırlaştırma) izlerini taşıyan bir beden olarak değil, tatmine yönelik bir beden olarak oluşturulmaktadır (Çabuklu, 2004: 132-133)

Bugün her yerde “*cinselliğin patlaması*” ve erotizmin tırmanması söz konusudur. Cinsellik, tüketim iletişiminin tüm anlam alanlarını gösterisel bir şekilde üst belirleyen olarak tüketim toplumunun “*bir numara*”sı haline getirilmiştir. Bu durumun sonucunda da görmeyi ve dinlemeyi gerektiren her şeyin içinde cinsel bir tını sokulmaktadır. Bu sebeple de tüketilmesi gereken her şey cinsel teşhiri kullanma peşindedir. Burada elbette tüketime sunulan şey cinselliğin ta kendisidir. Çünkü bu biçimde cinsellik giderek daha çok sistematik bir şekilde nesnelere ile ticarileşmiş ve endüstrileşmiş iletilere endekslenmektedir. Buradaki erotikleşmenin ölçsüz olması, özgürleşmiş cinselliğin kendi dengesini bulması ve geleneksel tabuların baskısından kurtulma krizini ifade ettiğini söylemek biraz kolaycı bir değerlendirme olabilir. Bir toplumun ya da sınıfın parçalanması genellikle üyelerinin dağılmasıyla ve cinselliğin bireysel dürtü ve toplumsal ambiyans (dekor) olarak yayılmasına bağlanabilir (Baudrillard, 1997:175-176). Nihayetinde cinselliğin özünden uzaklaştırıldığı ve tüketim maddesine dönüştürüldüğü bir toplumsal yapıdaki tüketimci kültür, kadınları modaya aykırı düşme ile korkutmakta ve kendilerini erkeklerin gözünde cinsel açıdan çekici hale getirmeleri için güzellik ve bakım ürünlerini almaya teşvik etmektedir. Böyle bir yapısal

²Hedonizm (haz arayıcılık), tüketim kültürünün en belirgin boyutlarından biri olarak kabul edilmektedir (Odabaşı, 2013: 107). Hedonizm, hazzın amaç biçimine geldiği en yüksek düzey olarak tanımlanmaktadır. Hedonizme çoğu kez bencillik eşlik etmektedir. Bununla birlikte bencillik ve psikolojik hedonizmin birlikteliğinde gerçekleşen bu durum, birey kendisi için en yüksek iyiyi ve hazzı aramayı odak haline getirmesine sebep olmaktadır. İnsanın sonsuz ihtiyaç ve istekleri olduğunu varsayan ve kabullenen ekonomik davranış, bireyi daima daha fazla tüketmeye ve sahip olmaya teşvik etmektedir. Bu şekilde davranmanın bireye haz getirdiği ve bireyi mutlu kıldığı kabul edilmektedir (Odabaşı, 2013: 110-111).

alandaki kadın bedeninin daha fazla cinselleştiği ve estetik bir obje olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Çünkü günümüzde tüketim kültürü ve endüstrisi güzellik ve moda sektörleri vasıtasıyla tüketicilerine sonsuz bir gençliği vaat etmektedir. Er'in deyimiyle gençliğin önemli olduğu bir toplumda yaşlanmak ve bakımsız görünmek, mevcut moda için uygun giyinmemek ve takıları takmamak artık günah gibi görülmektedir (Er, 2009: 21-24).

Tüketim kültürünün baş aktörü ve gözbebeği kadındır. Tüketim toplumunda, ideal kadın figürü reklamlar ve güzellik yarışmalarında gösterildiğinde, bu ideal bedene nasıl ve hangi ürünlerle ulaşılabileceği de mutlaka belirtilmektedir. Normal ve sıradan kadınların büyük çoğunluğu gösterilenlerle kıyaslanamaz olsa bile, o yöne doğru davranış göstermelerinde uyarıcı etkilerden söz edilebilmektedir (Odabaşı, 2013: 87-88). Çünkü tüketim kültüründe beden; diyet, kozmetik ve bakım ürünleri vasıtasıyla savaşılmaya gereken bir olgu olarak görülmektedir. Dedeoğlu ve Savaşçı tarafından yapılan bir çalışmaya katılan kadınların idealize ettikleri bedenler (incecik bel, normal göğüs ve kalça, kemikli yüz, pürüzsüz ve uzun bacaklar, uzun boy, sarı saç, renkli göz) Türk tipi beden değildir. Aksine daha çok medya söylemi ile oluşturulan Batılı bir bedendir (Dedeoğlu ve Savaşçı, 2005: 82). Doğrusu kadının doğal olarak kendisini bedeni üzerinden algılamasının yadsınacak bir tarafı yoktur. Estetik bakımından kadının daha önde olması da bu sebeple kaçınılmazdır. Ancak bu estetik boyutun kadın ruhunun diğer yönleri olan düşünsel ve eylemsel yönleriyle ilişkiye girmesine izin verilmemesi bir handikaptır. Çünkü kodlanmış veya tamamlanmamış bir proje olan kadın hiçbir zaman kendi ol(a)mayacaktır. Kendi olamayan kadının da uyanık bir vicdana, kendisini bilme durumuna açık olması mümkün değildir (Çınar, 2011: 515). Tüketim toplumunda bedeniyle tanınan kadının sadece bedeniyle var olması, ruhunu ve bilincini ötelemektedir. Kendisinin farkında olabilmesi için ilk önce -kendisinin- özne olmasını gerektirir (Çınar, 2011: 504). Ancak tüketim toplumu gibi özgür olmayan bir toplum tarafından verilen doyum sağlayıcı özgürlüklere bağlı duyuncu yitimi bu toplumun kötü edimlerinin kabullenilişini kolaylaştıran mutlu bir bilinç yaratmasından bahsedilebilir. İdeolojik güdümlü olarak değerleri gereksinimlere çeviren ve baskıcı kontrol mekanizmalarına sahip tüketim toplumunda cinsellik bile baskı düzeninin en çok satanları için bir araca dönüşmektedir. Bu toplum ve kültür dokunduğu her şeyi gizil bir ilerleme, sömürü, angarya, doyum, özgürlük ve baskı kaynağına çevirmekte oldukça mahirdir (Marcuse, 1990: 68-70).

Bauman'a göre mevcut olan toplumumuz bir tüketim toplumdur. Ama bahsedilen anlamda tüketici olmak tarihsel süreçte toplumun bütün üyelerinin bir şeyler tükettikleri gibi bir tespitten daha öte anlamlar içermektedir. Çünkü günümüz toplumu; üyelerine tüketici rolünü oynama görevini emrettiği biçimde şekillendirmektedir. Bir yönüyle toplum üyelerine bir norm dayatılmaktadır. Tüketime dayalı ekonominin mantığı, tüketicinin doyumunun anında olması gerektiğini kendisine dayatır. Bu toplumda istemek ve beklemek birbirinden koparıldığından tüketicilerin tüketim kapasitesinin herhangi bir doğal ya da edinilmiş ihtiyacın sınırlarının ötesine geçmesi kolaylıkla sağlanabilir. Burada ihtiyaç ve ihtiyaçların giderilmesi arasındaki geleneksel ilişki tersine çevrilmiştir. Bu toplumda amaç; bireyler için ihtiyaçların giderilmesi değil, bireyi henüz hissedilmemiş ya da bilinmeyen ayartıcı arzular arayışına sokmaktır. Zaten iyi işleyen bir tüketim toplumunda tüketiciler aktif olarak baştan çıkarılma peşindedir. Tüketim toplumunda, piyasalar baştan çıkarılmayı isteyen tüketicilere ihtiyaç duymaktadırlar. Baştan çıkarılma peşine düşen tüketiciler ise, değişiklik uğruna çekici, ayartıcı, var olduğu az bilinen bir deneyimden diğerine ıstırapla koşan kişilere dönüşmektedir. Tüketim kültürü öğrenmeyle değil, ekseriyetle unutmaya ilgili olması da içinde barındırdığı anlık, çekici, ayartıcı kurgulanmanın makul bir strateji olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü yarının ne getireceğinin belirsiz olması, modanın hızla değişmesi, bugün "şık" olan hayat tarzının yarın alay konusu olması; hazın ertelenmesine, uzun süreli alışkanlıklar ve bağlılıklar geliştirmeye mani olmaktadır. Arzu nesnelere anında yaralanmak ve sonradan onları kaldırıp atmak daha iyidir (Bauman, 2012: 84-87; Bauman, 2005: 193). Bireyler için arzu ve haz nesnelere hemen faydalanma düşüncesi, modern kapitalizmin hedonist ve narsist kişiliği teşvik etme eğiliminden kaynaklanmaktadır. Böylece tüketici kültürü arzuyu bastırmayı değil, onu imal etme, genişletme ve detaylandırmayı

gerektirir (Turner, 2008: 29). Tüketim kültürünün yapısı farklı bir biçimde Featherstone tarafından da değerlendirilmektedir. Featherstone'a göre tüketim kültürü; romantik otantikliği ve narsiste özgü bir biçimde sadece kendisini hoşnut kıldığı bir duygusal hoşnutluğu veya doyumunu öneren rüyaları, imajları ve fantezileri tahkim eden imajları, göstergeleri ve simgesel malları kullanır. Bunun yanında çağdaş tüketim kültürü bu tip davranışların uygun ve kabul edilebilir bağlamlar ve ortamlar silsilesini genişletiyor gibi de görünmektedir (Featherstone, 2013: 61-62). Mevcut tüketim kalıplarına uygun tüketimin bir fetişist külte dönüşmesi tüketim alışkanlıklarını şehvetsi bir duruma dönüştürdü. Artık güzellik ve sevgi bile paketlenmiş bir ürün olarak kabul edilmektedir. Bu ürünün ambalajı estetik cerrahi, kozmetik bakım ürünleri ve fitness salonlarında şekillendirilmektedir. Tüketimi teşvik eden devasa sektörün ürünleri ve onun oluşturduğu baskın, buyurgan kültürün desteğiyle bedensel gövdeler yeniden inşa edilen bir proje olarak görülmektedir.

Tüketim kültürü vasıtasıyla günümüzde beden -özellikle kadın bedeni- haz ve arzu temelinde kurgulanmış, "görünür dünya"nın merkezinde yer alan ve bireysel var oluşa ilişkin temel bir referans olarak kabul görmektedir (Köse, 2011: 77) veya gösterilmektedir. Yani bir yönüyle artık kadın bedeni başkalarının haz ve arzu dolu bakışlarının yöneldiği bir cezbedici cinsel gövdedir. Bu sebeple kadın bedeni, yaşlanmaya meydan okuyacak ve yaşın ilerlemesiyle vücutlarında oluşan deformasyonlara karşı direnecek bir yapıda olmalı ki cinsel cezbedici özelliğini kaybetmesin. Bu da ancak tüketim kültürü tarafından sürekli empoze edilen cazibeli, çarpıcı, ayartıcı, ışıldayan, güzel, fit, popüler kültürün ikonlarına benzeyen, baştan çıkarıcı, etkileyici, seksi, yaşlılık ve yorgunluğa meydan okuyan, bakımlı ve mükemmel bir bedenle mümkündür.

Kadın bedenine ilişkin toplumsal kurgular, bedenin nerede konumlandığı veya konumlandırıldığıyla da yakından ilişkilidir. Kuşkusuz kadın bedeninin günümüzdeki toplumsal konumlanması tüketim ve harcama kültüründen bağımsız değildir. Tüketim toplumunun fetiş bir değer olarak konumlandığı beden, sonunda simgesel bir sermaye, bir tür ekonomik yatırım unsuru ya da toplumsal itibar aracı ve kitlesel sempatinin yöneldiği bir tapınma nesnesine dönüşmüştür. Böylece tüketim kültürüyle birlikte güzellik ve erotizm artık ima ve ifadelerde değil, dış hatlarda cisimleşmeye başladığı kolaylıkla söylenebilir (Köse, 2011: 78). Kapitalist tüketim kültürünün imaj sektörleri olan reklam, moda, diyet, egzersiz veya spor ritüellerinin gereklerini eda eden kadın gövdeler, bedenlerini süslemek için gerekli olan giyim, bakım ve makyaj, saç stili, dövme ve aksesuarları daha fazla tüketim adına cinselliği yüksek oranda vurgulanmış ve yaşlılığı öteleyen bir durum olarak kurgulanmaktadır. Yani kadın bedeni cinsel zevk üretmesi için hem ölçüsel hem de dış aksesuarları ile birlikte küresel tüketim kültürü tarafından sürekli yeniden bir proje olarak tasarlanmaktadır. Bu standardize edilen ideal bedene yapılan tüm yatırımlar da bir ölçüde küresel kapitalizminin biraz daha fazla kazanç elde etmesi adına yapılmaktadır.

Küreselleşmenin oluşturduğu bu kültür, bedenin haz almasına dayalıdır. Beden, duyarlılığı yüksek ve tavında bir haz aracıdır. Bu haz; cinsel, midesel ve fiziksel egzersizlerden alınan hazları içermektedir. Bu küresel ve tüketimsel kültüründe beden artık tartışmasız özel bir mülk olduğu için; heyecan verici, büyüleyici, çıldirtıcı ve mest edicidir (Bauman, 2001: 157-159'dan aktaran Kızılcılık, 2003: 90). Belki de günümüz insanı, yaşamdan haz alma uğraşısını bu sebeple önelemekte ve yaşamın anlamını haz almakla özdeşleştirmektedir. Birey adeta yaşamı bir şeyler yeme, tat alma (Kızılcılık, 2003: 90), her yerde cinselliği arama, sahip olduklarını (servet, güç, statü gibi) ve tükettiğini teşhir etme peşinde koşma olarak görmektedir. Bu paradigmanın oluşturduğu kurgusal kadın bedeni ise sürekli cinsellik, erotizm, bakışları kendinde toplamayı üretmesi gereken bir bedendir. Bundan dolayıdır ki, bu kurgusal ve tüketim kültürü içinde tasarlanan ideal beden; kozmetiğin, incelikli giyim-kuşam modasının, baştan çıkarıcı aksesuarların ve estetik cerrahi operasyonların marifetiyle sürekli müdahalelere maruz kalan bir proje ve kendisine yatırım yapılan bir alan olarak kabul görmektedir (Köse, 2011: 80).

3. SONUÇ

Kadının bedeninin hem geleneksel hem de modern toplum türlerinde cinsel olarak inşa edilmesinin sebebi toplumsal hayattan beslenmesi ve onu yeniden düzenlemesinden

kaynaklanmaktadır. Çünkü var olan toplumsal kurumlar, düşünceler, kavramlar; bireylerin ve grupların benimsemeleri sonucunda toplumsal hayata sızarlar ve toplumsal eylemlere dönüşürler.

Kadın bedenini tahakküm altına almayı hedefleyen -çoğunlukla geleneksel sosyo-kültürel değerler çerçevesinde- yapılan sosyal ve kurumsal yapılarda kurallar “*namus*” etrafında örgütlenmektedir. Günümüzde ise kapitalist tüketimci piyasanın ideolojik buyrukları çerçevesinde oluşan ve derinlere kök salan bir kültürleşmeye ile yetişen ve “*hazzı önceleyen birey ve sosyo-kültürel yapı*”lardan bahsetmek mümkündür. Bu kültürel sistem, kadının içinde bulunduğu veya yaşadığı sorunlardan ziyade -daha çok ekonomik kaygılarla- kadın hareketini, bedenini, cinselliğini, cinsiyetini kendini meşrulaştırma ve piyasasını genişletme adına yoğun bir şekilde gündemleştirmektedir. Zaman zaman tüketim kültürünün bu tuzaklarından kadın hareketlerinin ve hatta kadınların kendilerinin bile farkında olmadıklarını söyleyebiliriz. Aslında kadınlar, erkekler ve hatta insanlık için amaçlanan şey kadın bedenini, cinselliğini, cinsiyetini araçsallaştırarak ve tüketerek özgürlükler, haklar ve pozitif ayrıcalıkların elde edilmesi olmamalıdır. Burada sorun kadına yönelik cinsiyetçi tutum, kadının kendisinin ve bedeninin -ayartıcılığın-baştan çıkartıcılığın-bozgunun-utancın kaynağı olarak görülmesidir. Amaç kadın bedeninin ve cinselliğinin dışlayıcı, ötekileştirici, damgalayıcı, pasifsiz edici, küçümseyici bir obje olarak kullanılması ve sunulması tutumlarından kurtulmak olmalıdır. Artık kadın için bilincin, özgüvenin, özgünlüğün, özgürlüğün ve gerçeğin yerini; imgeler, imajlar, markalar, semboller, hit veya ikon olan bedensel gövdeler daha öncelikli bir konuma sahiptir. Bu durumda da kadının değeri, saygınlığı akran grupları arasında veya toplumun diğer bireylerinin önüne çıktığı kişilerarası alanlardaki kabul edilebilirliği de sahip olduğu bedenin cinsel cazibe derecesiyle özdeşleştirilerek ölçülmektedir. Çünkü kapitalist tüketimci piyasa ve onun oluşturduğu kültür, kadın bedenini normlaştırmış ve norm dışı kalan bedenleri aşağı, iğrenç, tiksindirici, bakımsız olarak nitelendirmektedir ve bu sebeple de bu tür bedenler kişilerarası alanlarda (sokakta, işyerinde, akran grupları ortamında, eş veya sevgili yanında, özel günlerde) bulunmaması gereken bir kategori olarak değerlendiril(mektedir). Bu piyasanın normlaştırdığı “*normal veya kusursuz beden*”lere kavuşmak için bireylerin piyasanın ürettiği araç gereçler (sağlık, estetik, cerrahi, spor, bakım ve kozmetik, gıda, ilaç vd) kullanmaları empoze edilmektedir. Bu normların buyruklarına uymayanların uğradıkları ayrımcılık, aşağılanmanın şiddeti zaman zaman akran grubu veya gündelik hayatın içinde ve çoğunlukla da popüler kültür tarafından baskıyla oluşturulmaktadır. Böylece kadınlar bedenlerinin topluma dönük olan yüzünü belirlenen normlar içinde tutarak toplumun, akran gruplarının ve yakın çevresinin- aslında kapitalist tüketimci piyasanın istediği bedeni üretmek- beklentilerini karşılamış olduklarına inanmakta veya inandırılmaktadırlar.

Kadın bedenine dayatılan güzellik, cazibe, ayartıcılık gibi unsurlar kadının cinsel bir obje olarak görülmesine ve kadınların daha fazla zarar görmesine sebep olmaktadır. Sanki cinsellik kadın ve erkek denilen iki varlık arasında yaşanmıyormuş ve sadece kadın cinsel bir varlıktır. Kadın,-kendisine ve bedenine dayatılan- güzellik, gençlik, cinsel olarak bedenin sergileme normları sebebiyle ağır yükler altında kalmaktadır. Günümüzde yaşanan asabi iştahsızlık veya kusma (anorexia nervosa ve bulimia nervosa), kadın cinayetleri, tecavüz ve tacizleri, aldatmaların gittikçe yaygınlaşması kadın bedeninin toplum nezdinde “*cinsel bir obje*” olduğu kültür kodu çerçevesinde yeniden ve sürekli oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. Kadın gündelik yaşamında sürekli güzel, cazibeli, seksi, ayartıcı, kışkırtıcı olmalıdır. Peki, kim ve kimler veya hangi durumlar için bu öngörülen buyruklara uymalıdır: kocası, sevgilisi, partneri, komşusu, akranı, hemcinsi ya da iyi ve kariyerli bir iş bulma, işini devam ettirme veya bu işte yükselmek, kişilerarası etkileşim ve iletişimin olduğu alanlarında görünmek, kendisiyle barışık yaşamak ve çatışmalar yaşamamak için bu buyrukları yerine getirmelidir. Toplum nezdinde kadın dışsal görünüşünü belirlenen buyruklar çerçevesinde değiştirdikçe “*daha mutlu olabileceği*” düsturu geniş kitlelerce kabul gördükçe ve kadınlar belirlenen ideal bedenden daha fazla haz duymaya başladıkça kadın bedeni kapitalist tüketimci piyasa tarafından -en ince ayrıntısına kadar- cinselleştirilerek, erotikleştirilerek tüketimin malzemesi haline getirilecektir. Nihayetinde kadının güzelliğinin, bedensel standardının (boy, kilo), cinselliğinin nesneleştiğine televizyonlardaki giyim kuşam programlarında şahit olmaktadır. Bu

algılanış tarzına baktığımızda, çağımızın gün geçtikçe daha fazla bedensel merkezli bir konuma gittiğini göstermektedir.

Bu karşılıklı etkileşimde kapitalist tüketimci piyasanın oluşturduğu kültür; rasyonel seçimler yerine spekülâtif yönelimler, beklentiler, modeller aracılığı ile kendi pazarını canlı ve dinamik tutmanın yollarını arar. Modern çağın satın alma dürtüsüne kapılmış bireylerinin imaj, idol, ikon, simge ve göndergeler aracılığı ile bir tür esir alındığını söyleyebiliriz. Çünkü bu piyasa yarattığı cazibeler, iddialar, hazlar, fanteziler vasıtasıyla bireylerde bir tür açlık ve yoksunluk hâli yaratmaktadır. Bu semantiğe uygun hareket etmeyenleri çaresiz, kendisiyle ve çevresiyle barışık olmayan, mutsuz, yaşama sevinci ve heyecanı yetersiz, sosyal ortamlardan mahrum bırakılması gereken kitle olarak değerlendirilmekte veya kişi bu pozisyona inandırılmaktadır. Bu simülasyonun derinliklerine dalan bireyler, gruplar veya eğilimler tüketimi kamçılamanın bir kalkış noktası olarak kolaylıkla kullanmaktadır.

Kadınların veya erkeklerin büyük bir hırsıyla ve yer yer bir vecd halindeki coşkunlukla cinselliği, romantikliği, zevki araması bir yönüyle bu konulardaki inançsal edilgenlikle alakalı olarak da değerlendirilebilir. Çünkü modern toplumun birey yaşamında yarattığı hayal kırıklıkları (toplumsal karmaşa, bireysellik, yalnızlık, kendin için yaşama, hayatın geçiciliği veya bir defa yaşanacağı kanaati) nedeniyle bireyler kendilerinden beklenenleri bir nebze de olsa kendi bireysel yaşamında gerçekleştirme çabası içine girmektedirler. Modern zamanlarda kadın bedeni ve cinselliğinin salt bir tutku nesnesine ve anlık kişisel tatmin aracı olarak düşünüldüğünü gündelik yaşamın birçok alanında gözlemlemek, deneyimlemek mümkündür.

Geleneksel toplumlara nazaran modern toplumlarda kişisel alandaki davranışsal ilişki örüntülerinde önemli dönüşümlerin yaşandığını gözlemleyebildiğimiz bir zamanda yaşamaktayız. Dolayısıyla modern toplumlarda tanık olunan bu dönüşümler –özellikle kişisel alanda- derin dönüştürücü, sürekli değişken, anlamlı ve açıklayıcı sorgulamalardan azade bir zemin üzerine oturmaktadır. Kadın-erkek ilişkileri, kadın bedenine ve bu bedenin cinsel olarak addedilmesine ilişkin önemli farklılaşmalar yaşanmaktadır. Bu farklılaşmalar sebebiyle sürekli değişen ilişki tipleri ve biçimlerine göre kadın bedenini yenilemek ve tekrar dizayn yükümlülüğü altına girmek zorundadır.

Geleneksel toplumlarda kadın ve kadın bedenine ilişkin değerlere ve değerlendirmelerin günümüz modern toplumlarında sadece tarihsel bir temas şeklinde değil kadın bedenine ilişkin kültürel ve davranışsal örüntülerinde ve beden politikaları alanında çok sayıda deneyimin miras kaldığını söyleyebiliriz. Çünkü günümüzde kadın bedenine yönelik söylem, pratik ve etik düzenlemelerde tarihsel ve geleneksel sosyo-kültürel kategorilerin nüfuzu zaman zaman kolaylıkla görülebilmektedir. Kadın bedenini ve cinselliği sosyo-kültürel kodlar vasıtasıyla toplum tarafından üretilir, biçimlendirilir ve denetlenir. Anadolu’da ve hatta tüm dünyada kadın için yaşamın temel kültürel kodu sürekli kur yapmak olarak düşünüldüğü hem geleneksel hem de modern toplumlardaki geniş toplum kesimlerinde kolaylıkla gözlemlenebilir. Yani toplumsal ve gündelik yaşamda kadın bedeni ve cinselliği kültürel ve toplumsal unsurlar tarafından kurgulanmakta ve yeniden üretilmektedir.

KAYNAKÇA

Açıklan, Neriman. (2013). “Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği”, **Çalışma ve Toplum**, 2013/3, ss. 243-282.

Arpacı, Murat. (2013). “Modernitenin Eşiğinde Toplumsal Cinsiyet Rejimi: Pastoral İktidar, Beden Politikaları ve Evlilik”, **Doğu Batı**, 2013, 63: ss. 131-146.

Ayata, Sencer. (2012). “Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı” içinde **Kültür Fragmanları** (Der. D. Kandiyoti ve A. Saktanber), III. Basım 2012, İstanbul: Metis Yayınları, ss. 37-56.

Bartky, Lee Sandra. (1990). *Femininity and Domination: Studies in the Phenomenology of Oppression*, Routledge, London.

- Baudrillard, Jean. (1997). Tüketim Toplumu, Çeviri: Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, I. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, Jean. (2011). Çaresiz Stratejiler, Çeviren: Oğuz Adanır, Gözden Geçirilmiş II. Basım, Temmuz 2011, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bauman, Zygmunt (2012). Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları, Çeviren: Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt. (2001). Parçalanmış Hayat – Post-modern Ahlak Denemeleri, Çeviren: İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt. (2005). Bireyselleşmiş Toplum. Çeviren: Yavuz Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beck, Ulrich. (2011). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru, Çevirenler: Özdoğan, Kâzım; Doğan, Bülent, İstanbul:İthaki Yayınları,.
- Berktaş, Fatmagül. (2015). “Feminist Teoride Beden ve Cinselliğin Toplumsal İnşası” içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Editörler: Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin, 1. Baskı, İstanbul: Opsiyon Yayınları,.
- Bilton, Tony. Bonnet. Kevin–Pip, Jones. Lawson, Tony. Skinner, David. Skinner, Stanworth, Michelle. Webster, Andrew. (2009). Sosyoloji, Editör: Bülent Özçelik, 2. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi,
- Bourdieu, Pierre. (2001). Masculine Domination, Stanford University Press, California.
- Castells, Manuel. (2013). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, II. Cilt, Kimliğin Gücü, Çeviren: Ebru Kılıç, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Costa, Mariarosa Dalla. (2014). Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi, Çeviren: Kolektif, İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Çabuklu, Yaşar. (2004). Toplumsalın Sınırlarında Beden, 1. Baskı, İstanbul: Kanat Kitap-Pusula Yayınları.
- Çabuklu, Yaşar. (2010). Post-modern Toplumdan Kesitler, 3. Baskı, İstanbul: Paloma Yayınevi.
- Çabuklu, Yaşar. (2006). Bedenin Farklı Halleri, 1. Baskı, İstanbul: Kanat Kitap-Pusula Yayınları.
- Çakı, Fahri. (2012). “Batı Dışı Toplumlarda Gençlik ve Beden İmajı” içinde **Beden Sosyolojisi**, Edt. Kadir Canatan İstanbul: Açılım Yayınevi, ss. 307-323.
- Çınar, Aliye. (2011). “Toplumsal Bedenin İnşasında Kadının Çağrılması ve Çağırısı: Namus Olgusu Üzerinden Bir Çözümleme” içinde **Beden Sosyolojisi**, Edt. Kadir Canatan, İstanbul: Açılım Yayınları, ss. 499-521.
- Dedeoğlu, Özhan Ayla. Savaşçı İpek. (2005). “Tüketim Kültüründe Beden Güzelliği ve Yemek Yeme Arzuları: Kadınların Tüketim Pratiklerine Yansıması”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 1, Cilt: 5, ss. 77-87.
- Demez, Gönül. (2009). “Giriş” (Editör) içinde **Beden Sosyolojisi** Özel Sayısı, Toplumbilim Dergisi, Sayı:24, ss.9-12, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Demez, Gönül. (2012). "Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili", **Uluslararası İnsanbilimleri Dergisi**, Cilt:9, Sayı:1, ss. 512-532.
- Dinç, Berrin. & Alisinanoğlu, Fatma. (2010). “Defining The Effects of Television on The Body Image on The Basis of Adolescents’ Opinions”, **Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry**, 1(2), ss. 65-77.
- Er, F. Dilek Himam. (2009). "Modanın Yaratım Nesnesi Olarak “Tasarı Bedenler”", **Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, ss.17-24.
- Featherstone, Mike. (2013). Post-modernizm ve Tüketim Kültürü, Çeviren: Mehmet Küçük, Üçüncü Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fidan, Fatma. Zehra. (2015). “Tesettürlü Kadının Eril Zihniyet Aynasındaki Görüntüsü: Yeniden Oluşan Zihinsel Estetik Kalıplar” içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Editörler: Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin, 1. Baskı, İstanbul: Opsiyon Yayınları.

Fredrickson, B. L., Tomi-Ann R. (1997). "Objectification Theory: Toward Understanding Women's Lived Experiences and Mental Health Risks", **Psychology of Women Quarterly**, 21, pp. 173-206, Printed in the United States of America.

Giddens, Anthony. (1999). *Toplumun Kuruluşu*, Çev. Hüseyin Özel, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Goffman, Erving. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*, Glenceo.

Gülkaya, Timurturkan. Meral. (2009). "Güzellik İdeali Etrafında 'Biçimlenen ve Biçimlendirilen Bedenler'", **Toplumbilim Dergisi**, Sayı: 24, İstanbul: Bağlam Yayınları, ss.:105-109.

Güneş, Sadık. (2006). *Enformasyon Toplumunun Putları*, Ankara: Hece Yayınları,.

Illich, Ivan. (1996). *Gender*, Çeviren: A. Fethi, Ankara: Ayraç Yayınları.

Kesim, Sevim. Kar, Altan. (2010). *Plastik Cerrahi, "Tanrım Beni Baştan Yarat!.." Metaforunu Mümkün Kılabilir Mi?*, içinde **Kadın ve Bedeni** Edt: Yasemin İnceoğlu-Altan Kar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, ss.171-196.

Kızılcılık, Sezgin. (2003). "Küreselleşme, Beden ve Şizofreni", **C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi**, 25 (4), Özel Sayı, ss.89-94.

Kivisto, Peter. (2008). *Sosyolojinin Temel Kavramları*, Çevirenler: İhsan Çapcıoğlu,; Sefer Yavuz, Ankara: Birleşik Yayınevi.

Köse, Hüseyin. (2011). "Tüketim Toplumunda Bir 'Sosyal Beden' Kurgusu Olarak Kadın", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Cilt: 6, Say: 4, ss.76-89.

Kümbetoğlu, Belkıs. (2010). "Değersizleştirme: Kadın Bedeninin Maruz Kaldığı Şiddet" içinde **Kadın ve Bedeni**, Edt: Yasemin İnceoğlu-Altan Kar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, ss. 39-61.

Küntay, Esin. (2010). "Bedene Şiddet –Özbenlik Değerlendirmeleri Toplumbilimsel Bir Analiz" içinde **Kadın ve Bedeni**, Edt: Yasemin İnceoğlu, Altan Kar), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Laberge, Yves. (2006). " Pierre Bourdieu (1930-2002): A Tribute and a Portrait", **International Sociology**, vol. 21 (3), pp. 491-495.

Lasch, Christopher. (1979). *The Culture of Narcissism: American Life in an Age of Anger of Diminishing Expectations*, New York.

Lefebvre, Henri. (2013). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, 3. Basım, Çeviren: Işın Gürbüz, İstanbul: Metis Yayınları.

Lupton, Deborah. (2002). *Duygusal Yaşantı. Sosyo-Kültürel Bir İnceleme*, Çeviren: Mustafa Cemal, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Marcuse, Herbert. (1990). *Tek Boyutlu İnsan*, Çeviren: Aziz. Yardımlı, II. Baskı, İstanbul: İdea Yayınları.

Nazlı Aylin (2015) "Kadın Bedeni ve Toplumsal İzdüşümleri: Sosyolojik Bir Bakış" içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Editörler: Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin, 1. Baskı, Opsiyon Yayınları, İstanbul.

Nye, Robert. (2015). "Erkekliklerin Aktarımı: Erken Modern Dönem Fransa Örneği" içinde **Bourdieu ve Tarihsel Analiz**, Derleyen: Philip S. Gorski, çeviren: Özlem Akkaya, 1. Baskı, Ankara: Heretik Yayınları.

Odabaş, Sevim. (2005). "Modern Beden Kültüründe Güzellik Salonlarının Yeri: Ankara Örneği", **Toplum ve Bilim**, Sayı:104, ss.153-181.

Odabaş, Sevim. (2013). "İnternette Erkeklik, Cinsel Sağlık Politikası ve Ticareti", **Doğu Batı Dergisi**, 2013, 63: ss. 203-221

Odabaşı, Yavuz. (2013). *Tüketim Kültürü*, 4. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Öncü, Ayşe. (2012). "1990'larda Küresel Tüketim, Cinselliğin Sergilenmesi ve İstanbul'un Kültürel Haritasının Yeniden Biçimlenmesi", içinde "**Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat**" Edt: Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber, Çeviren: Zeynep Yelçe, (3. Basım). ss. 183-200. İstanbul: Metis Yayınları.

- Özbudun, Sibel. (2015). "Dinler, İslam ve Kadın Bedeni", içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Editörler: Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin, 1. Baskı, İstanbul: Kolektif Opsiyon Yayınları.
- Pakdemirli M. Nur. (2015). "Kadın Sömürsünün Temelleri: Gelenek, Din ve Eğitim Bağlamında Bir Değerlendirme" içinde **Kadın Bedeni ve İstismarı**, Editörler: Fatma Zehra Fidan & Duygu Alptekin, 1. Baskı, İstanbul: Kolektif Opsiyon Yayınları.
- Seidman, Steven. (2011). "Theoretical Perspective" içinde/in eds Seidman, Steven, Nancy Fischer, and Chet Meeks., *Introducing The New Sexuality Studies*, Routledge, London, pp 3-12
- Shilling, Chris. (1993). *The Body and Social Theory*, Sage Publications, Inc., Newbury Park, California.
- Şişman, Nazife. (2013). *Emanetten Mülke: Kadın-Beden-Siyaset*, 3. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Giddens, Anthony. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*, Çeviren: İdris Şahin, 2. Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Tahincioğlu, A. Nevin Yıldız. (2011). *Namusun Halleri*. İstanbul: Positiga Yayınları.
- Turner, S. Bryan. (2008). *The Body&Society Explorations in Social Theory*, 3rd Edition, London: Sage Publications.
- Türk, H. Bahadır. (2008). "Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu." **Toplum ve Bilim Dergisi**, 112, ss.119-147.
- User, İnci. (2010). *Biyoteknolojiler ve Kadın Bedeni. Dişilik*, içinde **Kadın ve Bedeni**, Edt: Yasemin İncoğlu, Altan Kar), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, ss.133-169.
- Van Der Loo, Hans; Van Reijen, Williem. (2003). *Modernleşmenin Paradoksları*. Çeviren: Kadir Canatan. I. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Wallace, A. Ruth&Wolf, Alison. (2012) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Gelenegın Genişletilmesi*, Çevirenler: Leyla Elburuz M. Rami Ayas, 3. Baskı, Ankara: Doğu batı Yayınları.
- Wollstonecraft, Mary, (2007) *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, Çev: Deniz Hakyemez, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Yanıkaya Berrin. (2009). "Beden Dilimi Oku": Popüler Müzik ve Bir Metin Olarak Beden Dili, **Toplumbilim Dergisi**, Beden Sosyoloji Özel Sayısı, Haziran, 2009, ss.45-60.
- Yaşar, M. Ruhat. (2007). Depresyonun Kadınlaşması, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C:17, Sayı: 2, ss. 251-281.

